ARCHIVU
pentru filologia si istoria.

Nr. XXXIX. 20. Octobre 1870—1.

(XLIII.)

Gramatistii, si Ortografistii romani.

Suplementu.

Dein bunetatea dlui J. Papiu par. gr. c. la cas'a corectionale in Gherl'a, venindune a mâna dupa tempu, cartea de rogatiune a' lui Sam. Micu, cu litere latine, editiunea de Sabiniu, dein a. 1801 in 12, de care amentisemu in altu articlu alu nostru mai susu *), pentru completarea notitiei despre ortografi'a autoriului, amu crediutu, nu numai utile, ci chiaru si necesariu, a adauge aici una analise si despre ortografi'a oserbata in acesta carticea, carea acumu devenì forte rara pentru usulu necurmatu alu unora asemeni carti, ce nu se lapeda dein mâna, panà nu mai remane dein ele decâtu numai flendure (trentie).

Chiaru si esemplariulu, ce l'avemu a mâna, inca nu e completu, de si nu multu, pote numai una pagina, i lipsesce, Rogatiunile spre somnu, in cari se termineza, probabilmente fiendu cele mai dein urma, cá mai in tote cartile de acesta natura.

Dupa titlu **), numai decâtu incepe una precuventare, de 15 pagine (IV—XVII), in cari se esplica sistem'a ortografica oserbata in scrierea acestei carticele.

Noi o reproducemu aici intrega, in locu de analise, cu ortografi'a ei, cá se fia si de mustra, precumu urmeza.

---

*) Archivu pag. 277, col. 2. catrà midiulocu.

**) ACATHIST sáu cárte cu multe rugatsuni pentru evlaviea fiestequarui Crestinu. Acum intr'acest chip ashezatu de la Parintele Samuil Klain dela Szád, Jeromonach din Monastirea SSS. Troitze, din Blaju. Sibii cu Typariul lui Martin Hochmeister, Typographul Chaes. Craiesco-Dicast. 1801. Pagg. XXVIII, si 193.

CATRA CETITORIU.

„Ce Romanii“ chiáma litere, slovenii zic slove. Literele dára, sáu slovele, cu quáre delá o vreme in coace se slugesc Romanii cei din Dáchia, sint slovenesti. Iár cele vechi parintesti litere ále Romanilor din Dáchia, precum ále Romanilor celor din Itáliea, sint cele latinesti. Deci voind a urmá máibine pre Parintzii, shi pre mái márii neámului nostru, de quat pre cei straini, shi cu bun adever cunoscend, que máre shi intru invatzatura sporiu, shi intru politíe folos, shi intra álte neamuri invatzáte láuda vom dobandi dintru áceasta', que earesh vom luoa literele noastre cele vechi, shi parintesti, cu quáre toate neamurile, (mácar straine de neamul Romanilor,) cele iscussite, shi invatzáte se folosesc, ám judecát, qua noi cei ce sintemu Romani se punem intra ceasta carticica literele noastre cele vechi, shi parintesti. Shi socotim, que fiestequarui adeverát Roman intzelept shi cu minte buna, mai placeiva cele parintesti, dequat cele straine, quáre pre neamul nostru lá máre barbárie láu adus.

„Poate, que vor fi unii prosti, shi quárii mái voesc á se tavali in gunoiu, dequat a se redicá lá frumoase, shi polite, quárii vor zice, que sáu nici decum, sáu anevoe se poate cu slove latinesti exprimalui cuvintele romanesti, quum acum le pronuntzeluim. Ci unii cá ácestea (sic) se puna pre un om, quat de invatzát, quárele nu au invatzát á ceti ungureste, shi vá vedea, quum acela vaceti cárte ungureasca, sau pre un ungur, quárele nu au invatzát latineste sel fáca se ceteasca latineste, shi sel asculte. Ci vá zice, que ungurii, macár de scriu cu slove latinesti, dár dáu neste indreptari, shi reguli, cum fiestequárea litera se pronuntzíe: Ashá zic shi eu, pentru ácéea shi eu aici puiu ináinte neste indreptari, shi regule, quáre aráta puterea, shi pronuntiatiea fiestequarii litere, quáre reguli de le vá luá bine áminte, fieste cine lesne, shi ushor vá putea ceti. Dreptácea aici

mái anteiu puiu literele latinesti, shi supt ele cele slovenesti, quáre la cei mái multzi Romani de ai nostri sint cunoscute: Asíá fie:

A, a. B, b. C, c. D, d. E, e. F, f. G, g,
А, а. Б, б. К, к, ч. Д, д. Є, є. Ф, ф. Г, џ.
H, h. I, i. L, l. M, m. N, n. O, o. P, p.
Х, χ. І, и. і. Л, л. М, м. Н, н. О. о. П, п.
Qv, qv. R, r. S, s. T, t. U, u. X, x. Z, z.
К, к. Р, р. С, с. Т, т. Оу, ꙋ. Ѯ, ѯ. Ꙁ, ꙁ.
J, j. V, v. Sh, sh. Sht, st. Sc.
Ж, ж. В, в. Ш, ш. Щ, щ.

„Diftongi sint: Aa. Au. Ea. Ei. Eo. Ia.
Аа. аꙋ, ѡ. ѣ, ѧ. Єи, іи. Єо, ѡ. Ꙗ.
Ie. Ii. Io. Oa. Ua.
Іє. Іи. Ю. Ѡа. Ꙋа.

„Aceste litere, quand ashá se inchíe, quat din doao se fáce un son, sáu un glás, quá cum nu doao: ci numái o litera ár fi, se zic Diftongi: E. g. Au tu, au el. **Аꙋ тꙋ, аꙋ єл, саꙋ ѡ тꙋ, ѡ єл.** Umblaa, **оумбла.** Lunaa, **Лꙋна,** etc. Muiere, **Мꙋѧрє,** Alearga, **алѣргъ.** Doamnei, Doamnei, sáu Doamnii. Tei duce, **ти дꙋчє.** Te oi vedea, te oi **вєдѣ, саꙋ** eo se zice quá cum zic ungurii **ö.** Iár, **їар.** Ieu, **іꙋ.** Io fác, **іѡ фак.** Iute, **ютє.** Oameni, **Оамєнй.** Cu alui, **кꙋ алꙋй, саꙋ кꙋ алꙋй.** (sic) etc.

„Iár de este glásnica dintaiu insemnáta cu accent, atunci nu fáce diftong v. g.: cei, **чєй,** marturíe, avutíe, míe scríe. etc.

„Luari áminte despre pronuntiátiea unor litere.

„A. Trei sonuri, sáu glásuri are 1-mo quá **а,** 2-do quá **ъ,** 3-tio quá **ж.** Lá inceputul cuventului totdeuná, se zice quá **a.** Iár lá misloc, shi in sfarshit numái quand áre accentul cel ascutzit, sáu Apostroful.

„Iár de urmeaza dupa **a n,** atunci a n se zice quá **жн** totdeuná, numái átunci nu, quand a n are áccentul, ádeque án, sáu sint doi **n,** ádeque ann. Iár de este **a** lá mislocul sau in sfarsitul cuventului, shi nici accent, nici Apostrof nu árc, se zice quá **ъ.** v. g. Ara, **Аръ.** Mancatura, **мжнкътꙋръ.** Arátami cása' angerului, **Аратъмї каса жнгєрꙋлꙋй** (sic). Án, **ан.** Cána, **канъ.** Pannura, **пжнꙋръ.** Lance, **ланчє.** Lántz, **ланц.** etc.

„aa. Sáu doi **a** totdeuná se zic quá **á** v. g. Umblaa, **оумбла.** Araa, **ара́.** Caraa, **кърА.** Lunaa, **лꙋна.** Doamnaa, **Доамна.** etc.

„Cum am zis de an ashá tzine shi de en, que se zice quá **жн.** v. g. Fen, **фжн.** Sent, **сжнт** (sic). Venát, **вжнат.** Cuvent, **кꙋвжнт.** Pament, **пъмжнт.** etc. Dár de urmeaza dupa **e** doi **n,** sáu n n, se zice quá **єн.** v. g. Vennin, **вєнін.** Sennin, **сєнін.** etc.

„In, Imb, Imp. lá inceputul cuventului totdeuná se zice quá **ѫ.** v. g. Imbarbatát, **ѫбърбътат.** Imbatáre, **ѫбътарє.** Imperát, **ѫпърат.** Impacáre, **ѫпъкарє.** Intra, **ѫтръ.** Incep, **ѫчєп.** Indáta, **ѫдатъ.** etc. Altadáta se zice quá **ї, и.** v. g. Parintele, **пъріньтєлє.** Lin, **лін.** Anca shi la inceputulu cuventului se zice: **ин,** ádeque, quand doi **n** urmeaza, v. g. Inn, **ин.** etc.

„I. dupa **r,** aorea se zice quá **ж,** shi átunci bine se poate **i** insemná cu circumflex, adeque cu semnul acestá ^, î. v. g. Rîe, **ржє.** Urît, **оуржт.** Rîs, **ржс.** Rîu, **ржꙋ.** Rîma, **ржмъ.** etc. Anca shi **a** shi **e** inainte de **r** aore se zice quá **ж** ci shi atunci, **a** sáu **e** sese insámne cu Circumflex. v. g. Sfêrshit, **сфжршіт.** Cârma, **кжрмъ.** Pêra, **пжръ.**

„C. Se zice tocma cumul zic Talieánii, v. g. Ináinte de **e i** quá **ч** áltadáta quá **к.** v. g. Cine ce fáce, **чінє чє фачє.** Chiar cum cáuta, **кіар кꙋм каꙋтъ.** Cruce, **крꙋчє.** etc. Shi ináinte de en se zice quá **кж.** v. g. Facend, **фъкжнд.** Zicend, **зікжнд.** etc.

„Qv. totdeuná se ceteste quá **к.** quáre quand, **карє, кжнд.**

„G. Se zice cumul zic shi Talieanii v. g. Ináinte de **e i,** quá **џ,** áltadáta quá **г** adeque: Ger, **џєр.** Giamen, **џіамън.** Geme, **џємє.** Ginere, **џінєрє.** Gingée, **џінџєє.** etc. Gárd, **гард.** Gorun, **горꙋн.** Gura, **гꙋръ.** Glás, **глас.** Grindine, **гріндінє.** Ghinde, **гіндє.** etc.

„Quand dupa **e** urmeaza álta sillába cu **e** atunci **e** cel din taiu, de este lung se zice quá **ѣ, ꙗ, ѧ.** v. g. Este, **ꙗстє.** Muere, **мꙋꙗрє.** Vedere, **вєдѣрє.** Mérgere, **мѣрџєрє.** Mestec, **мѣстєк.** etc.

„Ti dupa Regula de obste se ceteste quá **ти** e. g. Tinde, patima, cetit, gatit, a pofti, a plati. **Тіндє, патімъ, чєтіт, гътіт, а пофті, а плъті.**

„Iár de vá mái urma o glásnica se zice quá **ци.** E. g. tie, fratie, Imperatie.

„Inse de va fi inainte de tie S atunci tzine sunetul celu foresc. E. g. Stie, Vistierie. щіє, вістієріє.

„Sau de vá fi ti peurma cuventului ori in Declinatii in Nro plurali, ori in Conjugatii in ádoa persona Amenduror numerilor, atunci pentru ushurarea invatzaturei Declinatiilor shi a Conjugatiilor ar trebui se se ceteasca ци. E. g. Drept, drepti, дрєпт, дрєпці. Iár pentru ushurarea Cetirei se poate adauge shi z. E. g. Dreptzi, cantátzi. дрєпці, кънтаці.

„Me Particeoa, sáu Pronomen ori lá inceputul, ori lá sfarshitul cuventului fie, se zice quá мъ. v. g. me rog, мъ рог. Rogume, рогꙋмъ. Auzime, shi me milueshte. аꙋзімъ ші мъ мілꙋіаще. etc.

„Este, esti se scrie este, ori eshte, cum cui place. v. g. milueste, sáu milueshte. мілꙋіаще. Omeneste, sáu omeneshte, омєнєщє. Numesti, sáu numeshti, нꙋмещі. etc.

„Si macár que in cuvintele, quáre vin din latinie de sáu scris latineste cu si, romaneste se zice ші. Ci pentru que nu totzi shtiu, quáre cuvinte vin din latinie, quá se nu se fáca cevá confuzie unde trebue se se zica ші, se se scrie cu sh, macár que shi cu si ár fi bine v. g. si, shi, ші. Credinciosi credincioshi, крєдінчоші. Mosie, moshie, моші€. Rusine, Rushine, рꙋшінє. Rosiul, Roshul, рошꙋл etc. Ci pentru que de multeori si se zice quá сі, mái bine ші sese scrie cu shi. Si ináinte de n in cuvintele, quáre vin din latinie mái dupa regula sár scrie cu e, v. g. Pe sene sengur senul que cum sáu zis en se zice qua ън shi ashá sár zice пє сънє, сігꙋр (sic), сънꙋл. etc. Ci quá se nu fie confuzie scriese, ori singur pre sine ori sengur pe sene tot bine vá fi, noi aici numái pentru oare ce stiintza insemnamu.

„Sh. Totdeuná se zice quá ш. v. g. Shátra, шáтръ. Shopêrla, шопърлъ. Sherpe, шарпє. Shioarece, шоарєчє. etc. Inse sár putea scrie shi siatra, sioarece, serpe. etc.

„Sce, sci potu foarte bine shi dupa regula ase zice, quá ste, shti sáu щє, щі. v. g. Sciintza, shtiintza. щіінцъ. Milueste, milueshte, мілꙋіаще. etc. Ashá dár quand vei aflá scris: mareste, sáu mareshte, se shtii, sáu se scii, que tot atatá este.

„J se zice quá ж, cumul zic shi Francii. v. g. Joi, жоі. Jude, жꙋде. Jertva, жертвъ. Jivina, жівінъ. Jupan, жꙋпън. Joc, жок. Jug, жꙋг.

„I, shi u, in sfârshitul cuventului, quáre nu este numái de o sillába abiea se aude cevá, de nu este insemnát cu accent. v. g. Oameni buni fáceti mári lucruri, оамені бꙋні фачеці марі лꙋкрꙋрі. M'au adusu se moriu, маꙋ адꙋсꙋ съ морїꙋ. etc.

„Iar de cumva i, sáu u are accent, se zice cu glásul intreg. v. g. Facú, фъкꙋ. Dormí, дормí. Asha shi quand cuventul este numai de o sillába. v. g. Nu, fu, нꙋ, фꙋ. Zi, ѕí. etc.

„De Apostrof.

„Apostrof este, quand un cuvent se sfarshaste cu glásnica, shi cel urmatoriu cuvent incepe delá glásnica. v. g. Nu am fost etc. Lá o intempláre quá aceásta cuventul cel dintêiu perde glásnica cea depre urma, shi in locul ei se pune deásupra semnul ácestá, quáre se zice Apostrof. Ashá in loc de nu am fost se scrie na'm (sic) fost. Ashá nominá, sáu numele, quáre se sfarshesc cu a. v. g. Doamna, Luna, Vita etc. quand eau arthiculul cel hotaritoriu, ár trebui sese scrie Doamnaa, Lunaa, Vitaa: iár cu Apostrof se scriu Doamna' Luna' vita' etc. Shi a, lá quáre este pus Apostroful se zice quá á, pentru qua Apostroful fáce quá ancha un a.

„Iár quand cuventul cel dintêiu se sfarsháshte cu glásnica, dár cel indáta urmatoriu incepe cu in, atunci nu glásnica' cea de preurma din cuventul cel dintêiu, ci i cel dinnáinte delá cuventul cel dupa acéea se perde, shi langa n dinnáinte se pune Apostroful. v. g. Delá inceput, se se indrepteze cu Apostrof ashál vei scrie: Dela 'nceput, se se 'ndrepteze, ne 'ntinát, nu 'ntrá in loc de ne intinát, nu intrá. etc.

„Iar de se sfarsheshte cuventul cel din taiu cu e, sáu cu i, shi cel urmatoriu incepe cu a, atunci din e sau din i, a cuventului celui dinnáinte shi din a a cuventului celui urmatoriu se face diftong. v. g. Neudát in loc de ne audát. Noaspune, in loc de ne a spune, нєꙋдат, несњпе (sic) etc.

„Iár de se sfarsheste cuventul cel din taiu cu e, shi cel álált incepe cu o, atunci din e, shi din o se fáce diftongul eo, shi se zice, cum zic un-

gurii ö, v. g. Te oi báte, se scrie Teoi báte, sáu cum scriu Ungurii Töibáte. etc.

„Ea áminte, que Apostroful poate se fie, sáu se nu fie, shi ori cu Apostrof, ori farde Apostrof sese scrie, shi sese cetésca, tot bine este. Inse in vorba foarte máre loc are Apostroful.

„Am zis, que a farde accentul cel ascutzit lá mislocul cuventului se zice cá ъ. Ci ori cu cu (sic) áccent insemnát, ori farde áccent cel ce este bun Roman shtie quand a se zice quá a, sáu quá ъ, sáu quá ж.

„Ashá se shtie shi Ti, quand se zice ти, shi quand ци, ori cum fie scris. Ci despre aceste áltadáta mai multe".

Panà acì precuventarea autoriului.

Lectorii nostri, comparandu acesta sistema. cu cea cunoscuta mai dein a-ante dupa Gramatec'a dein a. 1780, voru fí oserbatu, cà autoriulu aici, pentru utilitatea publica si facilitarea usului cu litere latine in scrierea limbei romanesci, a scadiutu in multe parti dein rigorea sistemei etimologice propuse in Gramateca.

Ce e mai multu, autoriulu pentru ч se sierbesce forte adesu si de combinatiunea unguresca ts, de si nu o amentesce in prefatiunea de mai susu.

De cedile, introduse mai antaniu de P. Maioru, si inradecinate atâtu de afundu in unele parti ale romanimei, nu se afla nici in asta carticea nece una urma.

Pentru cunoscerea mai deplenu a cartei, insemnàmu inca: Cà dupa prefatiune urmeza: Adunarea celor 12 luni, una Paschalie de 52 de ani. — Apoi Rugatsuni de dimineátza. Acathisthul Precestei. Acath. lui Is. Xs. Paraclisul. Canonul Angerului. Can. Sfantului, altele catra sfanta, catra totzi sfintzii, alu mortilor. Rugacsuni, inainte de marturisire, cu psalmii de pocaintza, ale Cuminecaturei, de multe trebi, si Rugacsuni de sara, cu cari esemplariulu se termineza catrà finea rogatiunei: Pre celi ce ne urescu, pag. 192.

Intre rogatiunile de multe trebi, la pag. 178 seqq. se afla si una traductiune romanesca, a' imnului celebre latinu: Stabat Mater, sub titlu:

„Cantáre jeálnica catra prea sfanta de Dmnezéu Nascatórea."

Noi o adaugemu aici, si pentru raritatea ei, si pentru mustra de ortografia, precumu urmeza:

Stá Máica cu jele plangend
langa Cruce mult lacramand
 Quand Fiiul se restignea
Sufletul ei cel superát
shi cu durére intristát
 I láu petruns Sábiea
O triste shi necazsita
Tu ácea blágoslovita
 Maica' ùnuia nascut
Quárea plangea shi mult jelea
shi tremura quand Ea vedea
 Pátima célui nascut
Ce om ar fi ne tanguind
Pre Máica' lui Isus vezind
 Intre táta chin fiind
Cineár putea fi nejelind
Pre Máica lui Hristos privind
 Cu Fiiul séu pathimind
Péntru a omului pecát
Vezul pre El in chin bagát
 Trupul lui de chin stricát
Pre al séu preadulce baeát
Vezul murind ne mangaeát
 Quand El sufletul sháu dát
Máica izvor de iubire
Fame se simtz chinuíre
 Se plang shi eu cu Tine
Fa se árze súfletul méu
Iubínd pre Hristos Dmnezéu
 Quá séi pláca intru mine
Máica te milostivéste
Rána lui Hristos sadéste
 Táre in inima' mea
A Fiiului tau cel rannit
Cel pentru mine chinuit
 Chinul lui fal partea mea
Fa me cu Tine a tangui
De cel rastignit milam fi
 Pana ce vóiu se traésc
Langa Crucea lui a firea
Tíe a me insotirea
 In plans bucuros voésc
A Fetsoárelor Fetsioára
Numi fii Tu mái mult amáre
 Ci fa se pling cu Tine
Se port a lui Hristos moarte
Shi a páthimii lui soarte
 De ránnei gandind bine
Fa quá shi eu se patimésc
De Cruce se nu me lipsésc

Shi de scump Sangele lui
Aprins ferbinte, shi infocát
Prin Tíne se fíu aparát
In zioa judeczului
Fa cu Crucea se me pazésc
Cu Moartea lui seme intarésc
Shi cu alui daruire
Quand mi vá muri trupul
Fa sómi capete sufletul
A raiului marire.

Pre cumu se vede, aici autoriulu nu a pusu nece interpuntiune, nece coma, nece puntu. Inse in celu alaltu testu, se afla puse regulatu; er' accentele acumu le pune, acumu le lasa, pote cà numai dein negrigea tipografului.

De cea alalta editiune mai vechia dein Vien'a, inca totu nu amu mai aflatu alta urma.

(XXXVIII.)

Scrietorii vechi de Daci'a.

III.

Cl. Ptolemeu.

Inca in unulu dein numerii mai de antâniu ai Archivului *) insemnaramu marea importantia a opului astronomicu-geograficu dela acestu renumitu mathematicu alu vechimei dein secl. II. d. Chr. pentru Daci'a vechia, precumu acést'a se aflá curundu dupa ocuparea ei si colonisarea prein romani si Traianu.

Avendu de scopu, a aduná in Archivulu nostru datele cele mai autentice despre Daci'a, si inca, pre câtu s'ar' poté, chiaru si in limbele originali ale loru, dupà Herodotu, si Strabone, ne amu propusu inca de la inceputu, a publicá aici si testulu descrierei geografice a' Daciei, si dupà impregiurari, si ale provincieloru vecine, dupà Cl. Ptolemeu, chiaru si candu nu ne ar' mai fí cu potentia a publicá si pre celi alalti scrietori, cari, de si contienu si eli prea multe si momentosa date istorice-geografice despre acestu pamentu in adeveru clasicu, dar' suntu seau mai cunoscuti, seau de una importantia mai mica.

In câtu pentru biografi'a si opere-lui, inviàmu in a-ante de toti la Fabriciu, bibliotec'a greca **), unde se descriu si editiunile opereloru lui panà catrà inceputulu seclului trecutu.

Mai pre scurtu se voru aflá si intru alte manuale de literatur'a grecesca, precumu la Schoel, Bernardy *) etc.

Noi ne restringemu numai la urmatoria-le:

Claudiu Ptolemeu, dupa Suida, traiá sub M. Aureliu Antoninu. Insusi de sene testeza **), cà a inceputu oserbatiunile sale astronomice in anulu alu doile alu lui Antoninu, care respunde la a. CXXXIX d. Chr., in Alesandri'a Egiptului, de unde si Alesandrinenu s'a numitu. Er' Olimpiodoru, in Comm. la Phaedo alu lui Platone, scrie, cà Cl. Ptolemeu a locuitu 40 de ani in Ptere-le (aripele) baserecei Canopului ***), si asia, fiendu cà Antoninu a imperatítu numai 23 de ani, Cl. Ptolemeu celi alalti 18 ani, ia petrecutu dupa Antoninu.

Deintre operele lui, cele mai renumite suntu:

Μεγάλη σύνταξις τῆς ἀστρονομίας, despre astronomia in 13 carti; numitu si Almagestu in evulu mediu, dupa traductiunea araba. Cu care nu avemu a ne ocupá.

Γεογραφικῆς ὑφηγήσεως, despre geografia, in 8 carti. La cari, Agathodaemon mechaniculu Alesandrinenu, a compusu mapele geografice. Editiunea prima in limb'a grecesca, s'a tiparitu in Basilea la a. 1533 (nu 1553, cum se scrie la Fabriciu loc. cit. pag. 412, lenga note) in 4-o, care o avemu insine, si ne este in a-antea ochiloru, candu scriemu acestea.

Dupa una introductiune necesaria in cartea antania, de la cartea II. incepe descrierea a tota lumea pre atunci cunoscuta, incependu de la Hiberni'a (Irlandi'a de astadi) in susu spre resaritu, panà la cartea VII, carea se termineza cu insul'a Taprobane (Ceylon); er' in cartea VIII. despre mare.

Ceea ce ne intereseza pre noi mai de aprope, este descrierea Daciei, in libr. III. cap. VIII, impreuna cu provinciele dein pregiuru: Jazygi'a c. VII., Moesi'a de susu si de diosu c. IX. X., Thraci'a c. XI., Chersonesu c. XII., Macedoni'a c. XIII,, si Epiru c. XIV.

*) Arch. Nr. VIII. nr. XVII. pag. 150 seq.

**) Fabricius bibl. gr. tom. IV. pag. 411 seqq.

*) Schoell, histoire de la literature grecque, tome V. p. 240 seqq. si pag. 312 seqq.

**) In Almagestu lib. VII.

***) Vedi Schoell loc. cit. pag. 245.

In descrieri Ptolemeu incepe de la definirea marginiloru, trece la descrierea riureloru de unde incepu si unde se versa, a' muntiloru, si a' locuitoriloru, si termineza cu enumerarea locureloru, cetati si sate, mai insemnate, aratandule pusetiunea geografica dupa gradure-le lungimei si latîmei.

In câtu pentru Daci'a, este de oserbatu, cumu amu aratatu si in altu locu *), cà Ptolemeu imparte Daci'a in 5 zone despre nordu spre sudu; — si incependu de la cea mai boreale enumera cetatile mergundu de la apusu catrà resaritu, si asia apoi pre cele dein zon'a 2—5; ceea ce si cu popora-le Dacice asemenea face; precumu se va vedé in ordine.

Varianti-le in numeri, nu suntu multe; cu tote astea se paru a fí intratu si aici unele erori. Er' in numele locureloru se afla nu numai variatiuni, dar' chiaru si smentele, cari in catu-va se potu emendá dein alte documente vechia, precumu dein inscriptiuni, scrietori, map'a Pentingeriana etc.

Inse pentru topografia, cá si pentru nomenclatura, intre tote e mai necesariu a consultá pre cea dein urma, carea de si e mai tardîa de câtu Ptolemeu, dar' totu se trage de pre tempurele imperiului romanu, de sub Theodosiu. Ea s'a tiparitu mai de multe ori; in urma de Manert, Scheybl, si Katanchich, si se numesce dupa proprietariulu seu de mai in'a-ante: tabula Pentinger-iana. Unu fragmentu originale de intru insa, se dîce, cà s'ar' aflá si intre manuscrisa-le repausatului Comite Josefu Kemény, ce acumu suntu depusa in bibliotec'a Museului tran. dein Clusiu.

Editiunile lui Ptolemeu, ce le avemu a mâna, afora de cea foto-litografata mai noua dela Paris, de care amu amentitu mai susu, suntu:

Editiunea principe, de Erasmu Roterodamu, numai grecesce. 4. Basilea, MDXXXIII (Froben).

Cl. Ptolemaei Geographiae libri octo; graece et lat. edid. Dr. Fr. G. Wilberg; 4. Essend, 1833.

Cl. Ptolemeai geographia, edid. C. Fr. A. Noble, numai grec. 2 voll. in 16. Lipsiae, 1843.

La acestea se adaugu si anotatele mse, ce le amu luatu inca la a. 1845, in Vien'a, dupre unu Msu grecu alu bibliotecei imperiali; Msu prea frumosu, inse numai de vre-o 400 de ani.

Noi dàmu acì descrierea Daciei, intrega dupa editiunea fotografata dein Paris anulu 1867, precumu se afla pre pag. editiunei XXXIII si XXXIV, cu versiunea nostra, in notele subliniarie adaugundu variantile celoru alalte editiuni; ce le amu infiratu mai susu si le avemu a mana, unde B. insemneza editiunea de Basilea, Ms. msulu de Vien'a, N. editiunea Lipsiana de Noble, si W. editiunea de Wilberg.

*) Cuventu la inaugurarea Asociatiunei roman. trane. pag. 104 seqq. Nr. VI.

LIB. III. c. VIII.

Testu.

Δακίας θέσις. [1])

Ἡ δακία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν ἄρκτων, τῷ μέρει τῆς σαρματιας τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ καρπάτου ὄρους μέχρι πέρατος τῆς εἰρημένης ἐπιστροφῆς τοῦ τύρα [2]) ἣ ἐπέχει μοίρας ὡς εἴρηται νγ μῆ L.

Ἀπὸ δὲ δύσεως τοῖς ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις κατὰ τὸν τίβισκον ποταμὸν.

Ἀπὸ δὲ μεσημβρίας μέρει τοῦ δανουβίου ποταμοῦ τῷ ἀπὸ τῆς ἐκτροπῆς τοῦ τιβίσκου ποταμοῦ μέχρις ἀξιουπόλεως δανουβίω ποταμῶ [3]). ἀφ ἧς ἤδη καλεῖται ὁ μεχρι [4]) τοῦ πόντου καὶ τῶν ἐκβολῶν δανούβιος [5]) ἴστρος. οὗ μέρους ἡ θέσις ἔχει οὕτως.

Versiune.

Pusetiunea Daciei,

Daci'a se marginesce despre miedia-nopte, cu una parte a' Sarmatiei Europene, dela muntele Carpatu pàna la marginea dîsei intorceri a Tyrei, care are particelele, cumu s'a dîsu 53° 48½°.

Er' despre apusu cu Jazygii Metanaste de catrà fluviulu Tis'a

Er' despre miedia-dì, cu partea Dunarei, dela gur'a Tysci panà la Axiopole, de unde Dunarea se numesce Istru panà la Pontu si gurele ei. Ale carei parti pusetiunea este asia:

[1]) Ms. adauge: δάκαι καὶ Γέται οἱ αὐτοί εἰσι. Dacii si Getii totu aceliasi suntu.
[2]) Cele alalte editiuni si Ms. adaugu: ποταμοῦ; er' Ms. acesta nota: οὗτος ἐστιν ὁ νῦν τάρος λεγόμενος ποταμός.
[3]) Vorbele: δανουβίῳ ποταμῷ, suntu omise in N. in contra totoru celoru alalte editiuni si a' Msului.
[4]) N. adauga: Δανούβιος, contr'a totoru celoru alalti.
[5]) N. omite δανούβιος.

Μετὰ τὴν ἐκτροπὴν τιβίσκου τοῦ ποταμοῦ ἡ πρώτη πρὸς λίβαν [1]) ἐπιστροφή: μζ γ μδ L. [2])

(Η) Καταραβῶνος [3]) ποταμοῦ [4]) ἐκτροπὴ ὃς φέρεται ἐπὶ τὴν δακίαν: μθ [5]) μγ L.

ἡ τοῦ κιάμβου [6]) ἐκτροπή: μθ L μγ L δ.

Τὸ κατὰ τὴν ἐκτροπὴν ἀλούτα τοῦ ποταμοῦ. ὃς πρὸς ἄρκτον ὁρμηθεὶς διαίρει τὴν δακίαν: νδ [7]) μδ.

'(Η) κατὰ οἴσκον ἐπιςροφή: να μδ.

Ἡ κατὰ ἀξιούπολιν ἐπιστροφή: νδ γ με L δ.

Ἐφ' [8]) ἧς καὶ ἴστρος [9]) ὁ ποταμὸς καλεῖται ὁ [10]) δανούβιος μέχρι τῶν ἐκβολῶν.

Απο δὲ ἀνατολῶν τῷ, γε [11]) ἐντεῦθεν ἴστρῳ ποταμῷ μέχρι τῆς κατὰ δινογέτειαν πόλιν ἐπιστροφῆς. ἧς ἡ θέσις: νγ με [12]) γο.

Καὶ ἔτι τῷ ἱερασῷ ποταμῷ ὃς κατὰ δινογέτειαν ἐκτραπεὶς ἀπὸ τοῦ ἴστρου πρὸς ἄρκτους, κατὰ [13]) ἀνατολὰς φέρεται μέχρι·τῆς εἰρημένης τοῦ τύρα ποταμοῦ ἐπιςροφῆς ὡς εἴρηται: νγ μη L. [14])

(Κ)ατέχουσι δὲ τὴν δακίαν ἀρκτικώτατοι μὲν, ἀρχρμένοις ἀπὸ δυσμῶν, ἄναρτοι καὶ τευρίσκοι. καὶ κιστοβῶκοι [15]). ὑπὸ δὲ τούτους, πρεδαυήνσιοι. [16]) καὶ ῥατακήνσιοι. καὶ καυκοήνσιοι. [17]) ὑφ' οὓς ὁμοίως, βίηφοι. καὶ βουροδεήνσιοι. [18]) καὶ Κοτήνσιοι. καὶ ἔτι ὑπὸ τούτους, ἀλβοτινσιοι. [19]) καὶ ποτουλατήνσιοι. [20]) καὶ σήνσιοι. [21]) ὑφ' οὓς μεσημβρινώτατοι, σαλσήνσιοι καὶ κειάγισοι. [22]) καὶ πιέφοιγοι. [23])

(Π)όλεις δὲ εἰσὶν ἐν τῇ δακίᾳ ἐπιφανέστεραι, αἵδε.

ῥουκκόνιον	μς	L	μη	ς
δοκιραυα [24])	μζ	γ	μη	
πορόλισσον [25])	μθ		μη	
τρίφουλον [26])	νβ	δ	μη	δ
πατρίδαυα	νγ		μη	ς
καρσίδαυα	νγ	γ	μη	ς [27])
πετρόδαυα	νγ	Lδ	μζ	γο
οὐλπιανὸν	μζ	L	μζ	L
νάπουκα	μθ		μζ	γο
πατρούισσα	μθ		μζ	γο [28])
σαλίναι	μθ	δ	μζ	ς
πραιτωρία αὐγούστα	ν	L	μζ	
σάνδαυα	να	L	μζ	L
ἀγγουςία	νβ	ς [29])	μζ	δ
οὐτίδαυα	νγ	ς	μζ	γο

Dupa intrarea Tisei, antani'a intorcere spre miedia-dî: 47° 20′ 44½°.

Intrarea riului Catarabonu, care merge spre Daci'a: 49° 43½°.

Intrarea Ciabrului: 49½° 49° 45′.

La intrarea fluviului Alut'a, carele plecandu despre miedia-nopte, imparte Daci'a: 54° 44°.

Intorcerea spre Escu: 51° 44°.

Intorcerea spre Axiopole: 54° 20° 43° 45′.

De unde si Dunarea se chiama Istru panà la gurele lui.

Er' despre resaritu, cu Dunarea de aici numita Istru panà la Dinogeti'a, a' careia pusetiune e: 53° 48½°.

Si inca cu fluviulu Jerasu, care intrandu aici, dela Istru merge intrandu aici, spre miedia-nopte si resaritu panà la intorcerea fluviului Tyr'a, cumu s'a dîsu: 53° 48½°.

Er' Daci'a, o locuesce mai spre miedia nopte, incependu dela apusu: Anarti, Teurisci, si Cistoboci. Suptu acestia: Predavensi, Ratacensi, si Caucoensi. Sub cari asemenea: Biefi, Buradensi, si Cotensi. Sub inca subtu estia: Albotensi, Potulatensi, si Sensi. Sub cari mai spre miedia-dî: Salsensi, Ciagisi, si Piefigi.

Er' cetatile mai insemnate in Daci'a suntu acestea.

Ruconiu	46° 30′.	48° 10′.
Docirava	47° 20′.	48°.
Porolissu	49°.	48°.
Trifulu	52° 15′.	48° 15′.
Patridava	53°.	48° 10′.
Carsidava	53° 20′.	48° 10′.
Petrodava	53° 45′.	47° 40′.
Ulpianu	47° 30′.	47° 30′.
Napuca	49°.	47° 40′.
Patruissa	49°.	47° 40′.
Saline	49° 15′.	47° 10′.
Praetoria Augusta	50° 30′.	47°.
Sandava	51° 30′.	47° 30′.
Angustia	52° 10′.	47° 15′.
Utidava	53° 10′.	47° 40′.

1) Asia si M., celi alalti numai λίβα.
2) Celi alalti toti Lδ.
3) Asia si N. W. er' B. si Ms. κατὰ ῥαβῶνος.
4) W. τοῦ π.
5) Ms. Singuru: μθ L.
6) Asia si B. er' W. Κιάβρου, N. Κιάμβ(ρ)ου.
7) Asia si Ms. er' celi alalti ν δ.
8) Asia si Ms., celi alalti: ἀφ.
9) Celi alalti toti adaugu; ὥς ἔφαμεν.
10) ὁ omite Ms.
11) Celi alalti toti τῷ τε.
12) Celi alalti toti μς γο.
13) Celi alalti toti καὶ.
14) In W. suntu omisi toti numerii.
15) Asia si B. N. er' W. si Ms. κιςοβόκοι.
16) B. Πρενδαυήσιοι N. Πρε(ν)δαυήσιοι.
17) B. κακοήνσιοι.
18) B. W. βουριδεήνσιοι, N. Βουριδ(ε)ήνσιοι (ἢ Βου(ρ)ρηδαιήνσισι), Ms. βουρηδεήνσιοι.
19) Celi alalti toti: ἀλβοκήνσιοι.
20) N. Ποτυλατήνσιοι.
21) B. σίνσιοι, N. Σίνσιοι (ἢ Σήνσιοι).
22) B. κιάγεισοι, N. Κειάγεισοι (ἢ Κιαγινσιοι).
23) B. W. πιέφιγοι, Ms. πιέφειγοι, N. Πιέφιγοι (ἢ Πιέφειγοι).
24) B. W. δοκίδαυα, N. Δοκίραυα ἢ Δοκίδαυα.
25) W. παρόλισσον, N. Πορόλισσον (ἢ Παρολισσον).
26) W. N. adaugu in a-ante: 'Αρκοβάδαρα νβ μη δ.
27) Toti δ.
28) Toti γ.
29) Toti δ.

μαρκόδαυα	μθ	L	μζ	
ζιρίδαυα	μθ	L [1]	μς	γ [2]
σιγγίδαυα	μη [3]		μς	γ
ἄπουλον	μθ	δ	μς	γο
ζερμίζιργα	μθ	L	μς [4]	
κομίδαυα	να	L	μς	γο
ραμίδαυα	να	Lγ	μς	L
πιρούμ	να	δ	μς	
ζουσίδαυα	νβ	γο	μς	δ
πάλοδα	νγ		μζ	
Ζουρόβαρα	με	γο	με	γο
λιζισὶς	μς	δ	με	γ
ἀργίδαυα	μθ [6]	L	μδ [5]	
τίρισκον	μη	L	με	δ
Ζαρμισεγεθοῦσα [7] βασίλειος [8]	μζ	Lγ	με	δ
ὕδατα	μθ	L	με	γ [9]
νετίνδαυα [10]	νβ	Lδ	με	L
τίασον [11]	νβ		με	L
Ζεῦγμα	μζ	γο	με [12]	γο
τίβισκον	με	γο [13]		
δίερνα	μζ	δ	μδ	L
ἀκμωνία [14]	μη		με	
δρουφηγὶς	μζ	Lδ	μδ	L
φρατερία	μθ	L	μδ	L
ἄρκινα [15]	μθ		μδ	Lδ
πινὸν	ν	L	μδ	γο
ἀμούτριον	ν		μδ	Lδ
σόρνον	να	L	με	

Marcodava	49° 30'.	47°.
Ziridava	49° 30'.	46° 20'.
Singidava	48°.	46° 20'.
Apulu	49° 15'.	46° 40'.
Zermizirga	49° 30'.	46°.
Comidava	51° 30'.	46° 40'.
Ramidava	51° 50'.	46° 30'.
Piru	51° 15'.	46°.
Zusidava	52° 40'.	46° 15'.
Paloda	53°.	47°.
Zurobara	45° 40'.	45° 40'.
Lizisis	46° 15'.	45° 20'.
Argidava	49° 30'.	44°.
Tiriscu	48° 30'.	45° 15'.
Zarmisegethus'a regia	47° 50'.	45° 15'.
Ape	49° 30'.	45° 20'.
Netindava	52° 45'.	45° 30'.
Tiasu	53°.	45° 30'.
Punte	47° 40'.	45° 40'.
Tibiscu	45° 40'.	
Dierna	47° 15'.	44° 30'.
Acmonia	48°.	45°.
Drufegis	47° 45'.	44° 30'.
Frateria	49° 30'.	44° 30'.
Arcina	49°.	44° 45'.
Pinu	50° 30'.	44_0 40'.
Amutriu	50°.	44° 45'.
Sornu	51° 30'.	45°.

1) N. numai μη, W. με L.
2) N. L.
3) N. adauge: L.
4) W. adauge: δ, N. in nume adauge: ἡ Νερμίσιγα.
5) N. μζ, W. μς.
6) Celi alalti toti με δ.
7) Ms. Z cu rosiu. B. Ζαρμιγέθουσα, N. W. Ζαρμιζεγέθουσα, Ms. Ζαρμισεγεθοῦσα.
8) Asia si W. Ms., er' B. N. βασίλειον.
9) Toti celi alalti: γο.
10) B. W. νεντίδαυα.
11) N. Τία(σ)σον.
12) Celi alalti: μδ.
13) Aci lipsesce una pusetiune; celi alalti toti: μς γο, μδ Lγ. In Ms. in locu de μς mai antaniu erá μζ. In W. Zeugma, si Tibiscum suntu scrisa in ordine intorsa.
14) W. ἀκμονία.
15) Asia B. si Ms; er' W. ἀρκίννα, N. ἀρκι(ν)να.

Nota 1. In W. si alte vorianti, mai alesu dupa Codici Parisiani, cu cari noi aici nu ne amu ocupatu, ci doritorii potu se consulteze acea editiune.

Semnificatiunea numeriloru grecesci se afla esplicata in versiunea nostra; insemnàmu numai, cà semnulu L (cá unu L latinu de scrisu), care se afla in editiunile citate, si semneza 30, adeca ½ de gradu, in editiunea fotografica are form'a unui ς finale grecescu, er' cele alalte semne de fractiuni pentru partile (μοίραι) gradului intru insa, une oria suntu a nevolia de decifratu forà ajutoriulu altoru editiuni.

Numerii primi denoteza gradure-le lungimei incependu dela insulele fortunate spre resaritu; celi dupa acelia, insemneza particelele sexagesime ale gradului lungimei pre de a supr'a; — er' numerii dein loculu alu treilea si alu patrulea, insemneza gradulu latîmei boreali, impreuna cu particele-le sexagesime ale lui pre de asupr'a.

2. In numele unoru locure si popora dein Daci'a, se afla multa varietate si in codici si in editiuni, dar' mai multa in alaturare cu cele dein inscriptiuni si alte monumente; de esemplu: in Sarmisegetus'a, Napuca, Patroissa, Drufegis etc.; in loculu caror'a tote inscriptiunile romane au Sarmisegetus'a, Napoca, Patavissa, Drobeta etc. Pote cà in ΔΡΟΥΦΕΤΙΣ in locu de ΔΡΟΥΒΕΤΙΣ e numai una coruptiune calligrafica.

Intre cetati, unele au nume latine si in testulu grecescu, cumu suntu: Salinae, Praetoria Augusta, Angustiae, Apulum, Ulpianum; altele suntu traduse in grecesce, cá ΥΔΑΤΑ in locu de Aquae,

ZEYTMA in locu de Pons; altele au forma latina-grecesca pr. Rucconium, Trifulum, Pirum, Pinum, Amutrium, Sornum, Tibiscus, Tiriscum, Tiasum. Dierna, se afla aliurea scrisu Zerna *), si Tierna in inscriptiunile aflate la apele Meadiei **). Lizisis e forà indoiela totu un'a cu Ahihis dein tabl'a Peutingeriana si cu Aixis in Comentarii lui Traianu la Priscianu ***), in care nume Λ in Λιζίσις se pare coruptu dein A in Ahihis seau Aixis, inse form'a primitiva a' numelui si asia mai cà nu se pote restitui cu certitudine.

Cele mai certe dein cetatile amentite suntu: Sarmisegetusa la Gradiste in Hatiegu, Apulum la A. Julia, si Salinae la Turda in Trni'a. Cele alalte inca nu suntu determinate cu tota certitudinea.

Inca nece pusetiunea topografica nu se pote asemnà cu certitudine, locure-loru amentite, fiendu-cà, nu numai gradure-le lungimei si latîmei nu suntu secure si certe, ci si pentru cà carte-le, seau itineraria-le, dupa cari a lucratu Ptolemeu, nu au fostu costruite si scrisa cu tota esactitatea matemateca.

*) Pandect. lib. XV, 1: Zernensium colonia.
**) Inscr. rom. in Dacia edid. Ackner et Müller, nr. 23: STATIONIS TIERNEN.; — inca si Cerna, totu acolo nr. 623: Magister collegii Jovis CERNENI.
***) Instit. lib. VI, 3: Traianus in primo Dacicorum: Inde Berzobim, deinde Aixi processimus.

Dupa map'a IX a Europei, ce cuprende Jazigi'a si Daci'a, si care in editiunea fotografica se afla pre paginele LXXVIII si LXXIX, chiaru si deca ar' fi dupa preiectiunea lui Ptolemeu, inca nu se pote castigá multu ajutoriu, decâtu pote in numerii gradure-loru, — alesu deca consideràmu, dupa form'a ei in Msulu ce representeza, cà chiaru aceste mape suntu scrise cu multu mai cu negrige, decâtu celu alaltu testu.

Deca ne va fi cu potentia, ne vomu dá mai tardîu tota nevolienti'a de a rectificá acea mapa, si a o comitivá cu tote datele monumentali, ce le vomu avé a mâna; ceea ce in pregiurarile de facia nu ne este cu potentia. Si pan' atunci inse inviàmu la opere-le lui Katancsics, Cellariu, Mannert, Ukert, Ackner, de cari si cu alte ocasiuni amu amentitu, si unde se afla forte multe date de mare importantia.

3. In urma adaugemu aici si Capu VII dein Ptolemeu, care precede nemediatu in aceeasi tabla cu Daci'a, despre Iazygi, cari erau vecini Daciei despre apusu, unde si astadi se afla in Ungari'a intre Tisa si Dunare sub numele magiarisatu: Jász. Eli se numeau Metanastae, pentru cà se stramutasera de aliurea in aceste parti.

Testu:

Ἰαζύγων μεταναστῶν θέσις. [1])

Ἰάζυγες οἱ μετανάσαι ὁρίζονται, ἀπὸ μὲν ἄρκτων σαρματίας τῆς ἐν εὐρώπῃ τῷ εἰρημένῳ μέρει ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν σαρματικῶν ὀρέων, ἕως τοῦ Καρπάτου ὄρους.

Ἀπὸ δὲ δύσεως καὶ μεσημβρίας τῷ τε εἰρημένῳ μέρει τῆς γερμανίας, τῷ ἀπὸ τῶν σαρματικῶν ὀρέων ἐπὶ τὸν [2]) Καρπάτον [3]) τοῦ δανουβίου ποταμοῦ ἐπιστροφήν. καὶ τῷ ἐντεῦθεν μέρει τοῦ δανουβίου ποταμοῦ. τῷ μέχρι τῆς ἐκτροπῆς τιβίσκου ποταμοῦ. ὅστις φέρεται πρὸς ἄρκτους. οὗ ἡ θέσις τῆς ἐκτροπῆς ἐπέχει μοίρας μϛ μδ δ'.

Ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν δακίᾳ. κατ' αὐτὸν τὸν τίβισκον ποταμὸν ὃς ἐπιστρέψας πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τὸν Καρπάτην τὸ [4]) ὄρος λήγει. ἀφ' οὗ καὶ φέρεται οὗ ἡ θέσις [5]): μϛ μη *L*.

Πόλεις δὲ εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις [6]):

Οὔσκενον [7])	μγ	δ'	μη	γ
γορμανὸν [8])	μγ	γό	μη	δ'
'αβιήτα [9])	μγ	γό	μη	
τρισσὸν	μδ	ϛ	μζ	*L*δ' [10])
πάρκα	μγ	*L*	μζ	γό
κάνδανον [11])	μδ		μζ	γ
πέσσιον	μδ	γό	μζ	
πάρτισκον	με		μϛ	γό

Versiune.

Pusetiunea Iazigiloru stramutati.

Iazigii stramutati se marginescu, despre miedianopte cu partea mentiunata a' Sarmatiei dein Europ'a, dela partea meridionale a' muntiloru Sarmatiei panà la muntele Carpatului.

Er' despre apusu, si miedia-dî, si cu partea dîsa a' Germaniei, cea dela muntii Sarmatiei panà la intorsur'a Dunarei lenga Carpi, si cu partea Dunarei, cea de aci panà la gur'a riului Tis'a, care curre despre miedianopte, si a' carei gure pusetiune, are particele-le 46^0 44^0 15^1.

Er' despre resaritu cu Daci'a, pre lenga acel'a-si riu Tis'a, care intorcunduse spre resaritu sub muntele Carpatu inceta, de unde si curre, si a caruia pusetiune e: 46^0 48^0 30^1.

Er' cetati in Iazigi'a metanastica suntu:

Uscenu	43^0 15^1.	48^0 20^1.
Gormanu	43^0 40^1.	48^0 15^1.
Abiet'a	43^0 40^1.	48^0.
Trissu	44^0 10^1.	47^0 45^1.
Parc'a	43^0 30^1.	47^0 40^1.
Candanu	44^0.	47^0 20^1.
Pessiu	44^0 40^1.	47^0.
Partiscu	45^0.	46^0 40^1.

[1]) Literele inscriptiunei suntu mare parte sterse. W. adauge si: Εὐρώπης πίναξ θ', inse N. intra parentesi.
[2]) N. W. τὴν.
[3]) B. Ms. Καρπάτην; N. W. κατὰ Κάρπιν.
[4]) B. N. omitt. τὸ.
[5]) W. add. ἐπέχει μοίρας, N. asemenea, inse intra parent.
[6]) W. add. αἵδε, N. asem. intra parentesi.
[7]) N. add. ἢ Οὔσκαινον.
[8]) W. Βόρμανον; N. ἢ (B)ορμανον.
[9]) N. ἢ Ἄβικτα.
[10]) N. (*L*) δ.
[11]) N. (ἢ Κάνδακον).

4. Inca si panà vomu poté dá una carta a Daciei vechie dupa Ptolemeu, adaugemu aici descriptiunea ei, precum se afla totu la elu in lib. VIII c. 11. dupa acelesi documente, afora de W. care nu s'a continuatu decâtu panà la lib. VI. Ne restringemu inse numai la cele, ce se tienu de Iazigi'a si Daci'a, si numai romanesce.

„Chart'a IX a' Europei cuprende: pre Iazigii metanaste, Daci'a, Misie-le amendoue, Traci'a, si Chersonesulu (Crimulu). Er' parallelulu de prein midiloculu lui se are catrà meridianu cá 49 la 60.

Ea se termineza, despre resaritu cu marea pontica, cu Bosporulu tracicu, cu propontidea, si cu Ellespontulu; — er' despre miedia dî cu marea Egéa si cu Macedoni'a: — er' despre apusu cu Panoni'a de susu si cu Dalmati'a; er' despre miedia nopte cu Sarmati'a dein Europ'a.

„Deci Bormanulu Iazigiloru, are cea mai mare dî de 16 ore, si de Alesandri'a e in departare spre apusu cu ore 1, 12'.

„Er' dein Daci'a, Saline-le au dîu'a cea mai mare de ore 18, 50', si de Alesandri'a suntu spre apusu in departare de ore 1, 50'. Er' Zarmisegetus'a regia, are dîu'a cea mai mare de ore 15, 30'; si dela Alesandri'a e indepartare de 1 ora si 50' spre apusu. Etc.

(XLVI.)

Nicolau, A. Episcopulu Strigonului.

III.

Notitie biografice.

Afora de opulu istoricu, dein care amu datu pan' acì estracte, la biografii lui se afla amentite si alte opere, si anume: unu Cronicu scurtu despre cele template cu sene si in viati'a sa, acte sinodali, si unele poetice.

Despre Cronicu scrie Peterffy *), si N. Smitth **), cà mai antaniu s'a tiparitu langa Breviariulu edatu in Vien'a la a. 1558, dupa acea de Math. Beliu dupa unu Ms. Noi vomu dá mai diosu unu estrasu deintru insu, in câtu se tiene de viati'a acestui mare barbatu.

Actele sinodali se afla edite la Peterffy loc. cit. ***) (tom. II. pag. 1—186). In Breviariulu amentitu, care nu l'amu vediutu, si la Peterffy loc. cit. in a-ante de Actele sinodali, se afla portretulu lui, impreuna cu unele epigrame latinesci, ce voru urmá mai la vale.

Er' de operele poetice, amentesce urmai G. Pray in Ierarch. Ung. †), unde scrie: Vir imprimis doctus. Exstant praeter Synodalia, et alia typis edita, illius Poetica in Ms. quae a veterum elegantia non longe recedunt.

Incepemu de la Cronicu.

„Nicolaus Olahus A. Eppus. Strigoniensis, natus est Cibinii, civitate principali Saxonum Transilvaniae, in mense Januarii. Anno Dom. 1493.

Nicolau Romanu A. Eppulu Strigonului, s'a nascutu in Sabiniu, cetatea principala a' Sasiloru dein Trni'a, in lun'a lui Januariu. Anulu Domnului 1493.

Dictus Dom. Nicolaus Olahus Anno 1510, in mense Majo, venit ad aulam Vladislai Regis.

Acel'asi Domnu Nic. Romanu a venitu la curtea regelui Uladislau. in a. 1510, lun'a lui Maiu.

Vladislaus Rex Hungariae mortuus est Budae, Anno 1516. et sepultus in Alba Regali, quo anno D. Nicolaus Olahus factus est Secretarius Georgii Zathmar Episcopi Quinque-Ecclesiensis.

Regele Ungariei Vladislau morì in Bud'a la a. 1516, si se astrucà in Alb'a-Regia; in care a. D. Nicolau Romanu se fece secretariu Episcopului de Cinci-Baserece Georgiu Satmari.

Idem D. Nicolaus Olahus An. 1518. creatus in Canonicum Quinque-Ecclesiensem in mense Julii.

Acel'asi D. Nicolau Romanu se face Canonicu de Cinci-Baserece la a. 1518, lun'a lui Juliu.

D. Nicolaus Olahus Anno 1522. creatus est in Ecclesia Strigoniensi, A. Diaconus Comaromiensis, et Canonicus Strigoniensis.

In an. 1522 D. Nicolau Romanu se fece in diecesea Strigonului Protopopu Comorului si Canonicu de Strigonu.

---

*) In S. Concilia Ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata, tom. II. Vien. si Posoniu 1742 in fol. pag. 32 et 187 seqq.

**) In A. Eppi. Strigonienses, tom II. Tyrnaviae 1758, p. 65.

***) Acta et Decreta Nicolai Olahi, A. Eppi. Strigoniensis etc. ex Ms.

†) Specimen Hierarchiae hungaricae, tom. I. Poson. 1776, 4°, p. 181 not. a).

Dictus D. Nicolaus Olahus 16. Martii Anno 1526. creatus est in Secretarium et Consiliarium Ludovici Regis, et postea ejusdem Regis voluntate, similiter Mariae Reginae, 21. Martii.

Eodem anno (1527) D. Nicolaus Olahus, factus est Custos, et Canonicus Ecclesiae Albae Regalis.

Anno 1531. Serenissima Regina Maria voluntate Caroli Quinti Imperatoris, fratris sui, ex Lincio fuit profecta in mense Martio, ad Gubernationem Flandriae suscipiendam. Cum qua D. etiam Nicolaus Olahus, simul profectus fuit.

Anno 1539. Rmus D. Nicolaus Olahus, rediit ex Flandria Viennam et Hungariam.

Serenissimus Rex Ferdinandus, nunc Imperator, eodem anno (1543) et mense Augusti creavit Rmum. D. Nicolaum Oláhum, Pragae, in Episcopum Zagrabiensem et Cancellarium Hungariae.

Eodem anno 1548. creavit Serenissimus Rex Ferdinandus Posonii, Rmum Dominum Nicolaum in Episcopum Agriensem vigesima Octava Novembr. et postea ibidem publicavit duodecima Decembris.

Eodem anno (1552), capto fortalitio Zolnok, arx Agriensis per Amhat passam, et Beglerbegum obsessa est, et oppugnatá quadraginta duobus diebus; virtute tamen, et fortitudine Stephani Dobo, de Ruszka, ac Stephani de Mechke, Capitaneorum ac aliorum servitorum Rmi. Domini Nicolai Oláhi Eppi. Agriensis, caeterorumque militum Regiorum viriliter defensa.

Eodem anno *) septima die Maji, Sacra Majestas Regia Romanorum, et Hungariae, Sopronii in publica Diaeta creavit et publicavit Rmum. D. Nicolaum Oláhum, in A. Eppum. Strigoniensem. quo anno vigesima quinta Junii, Serenissimam etiam Dominam Catharinam filiam suam, viduam ducis Mantuae, Serenissimo Regi Polóniae Sigismundo Augusto desponsavit Viennae, ministerio ipsius Domini A. Eppi. in monasterio fratrum Beati Augustini.

D. Thomas Nadasdy, Posonii creatus in Palatinum, et nomine Regio publicatus per D. Nicolaum A. Eppum. Strigoniensem decima quinta die mensis Aprilis, Anno Domine 1555.

Acel'asi D. Nicolau Romanu la anulu 1526, martiu 16, se fece Secretariu si Consiliariu regelui Ludovicu, si dupa acea, cu involîrea regelui, in 21 martiu, sî alu reginei Mariei.

In acel'asi anu (1527) D. Nicolau Romanu, se fece Canonicu si Custode in Capitlulu Albei Regali.

In a. 1531, Domn'a Mari'a regin'a, dein voli'a imperatului Carlu V, frate-seu, plecà in lun'a lui Martiu dein Lintiu la Flandri'a cá Gubernatrice. Cu carea dein preuna s'a dusu si D. Nicolau Romanu.

La a. 1539 Rm. D. Nicolau Romanu se reintorse dein Flandri'a la Vien'a si Ungari'a.

Serenitatea sa regele Ferdinandu, acumu imperatu, in acel'asi anu (1543) lun'a lui augustu denumì pre Rm. D. Nicolau Romanu in Prag'a, de Eppu Zagrabiei si Cancelariu Ungariei.

In acel'asi anu 1548, Serenitatea sa regele Ferdinandu, denumì in Posionu, pre Rm. D. Nicolau Romanu de Episcopu Agriei in 28 nov., si apoi acolosi l'a publicatu in 12 dec.

In acel'asi anu (1552), dupa cuprenderea fortaretiei Solnocu, pasi'a Ahmetu si Beilerbeiulu incepù a obsediá cetatea Agriei, si o batù in 42 de dîle. Inse vertutea si tari'a lui Stefanu Dobo de Rusc'a, si a' lui Stefanu de Mesche, Capitaniloru si altoru sierbitori ai Rmului D. Nicolau Romanu Eppulu Agriei, si a' celoru alalti militari regesci, o aparara barbatesce.

In acel'asi anu (mai adeveratu in an. 1553) siepte Maiu, Maiestatea sa regesca a' Romaniloru si Ungariei, in diet'a publica dein Siopronu a denumitu si publicatu pre Rm. D. Nicolau Romanu de A. Eppu Strigonului. In care anu in 25 Juniu, si pre serenitatea sa Domn'a Catarin'a, filiasa, vedu'a ducelui de Mantov'a, o desponsà serenitatei sale regelui Poloniei Sigismundu Augustu, prein insusi D. A. Eppu in munastirea Augustinianiloru dein Vien'a.

D. Tom'a Nadasdi, in Posionu fù denumitu de Palatinu, si publicatu in numele regelui prein D. Nicolau Romanu A. Epp. Strigonului, in 15 dîle Aprile, anulu Domnului 1555.

*) Appertus error est in nostro, cum omnia, quae hic scribeuntur, ad a. 1553, non antem ad eundem 1552. referenda sint. Constat ex aliis scriptoribus. Not'a lui Peterffy.

Cele alalte, si ce urmeza nu se tienu de templarile vietiei lui Nicolau.

Pray in cartea citata, in seriea Eppiloru Zagrabiei, Agriei, si Strigonului, mai insemneza unele date despre Nicolau, atâtu in testu, càtu si in note, dein cari insemnàmu aici urmatoria-le.

Tom. II. pag. 358. (Zagrab.)

1543. Nicolaus II. Olahus.

1548. Idem (a). — Dela a. 1544 panà la a. 1548.

In not'a a) serie: Hoc anno ad Agriensem translatus: subscriptus enim est litteris regiis I. Augusti datis: Olahus Agriensis.

Tom. I. pag. 216 seqq. (Agr.)

1548. Nicolaus IV. Olahus ex Zagrabiensi: (c)

1551. Nicolaus Cancellarius.

1552. Nicolaus Regis Ferdinandi Compater.

1553. Nicolaus (a). — Dela a. 1548 panà la a. 1553.

In not'a c) se publica contractulu de 20 Dec. 1548, intre Regele Ferdinandu, si Nicolau, ce se afla si la Peterffy, despre proventele baserecei dein Agri'a. — Er' unde la a. 1552, Nicolau se numesce cumetru Regelui Ferdinandu, acesta distintiune is'a datu inca fiendu Episcopu Zagrabiei, candu totu de una data se denumise si Cancelariu Ungariei; de unde Pray aici le pune prea tardîu. De cumetria, vedi diplom'a de a. 1548. publicata mai susu (Nr. Archiv. XXXV. pag. 694 col. 1) unde se incepe: Quanta te vero etc.

Tom. I. pag. 181 seq. (Strigon.)

1553. Nicolaus Olahus (c).

1554. 1556. 1558 – 9. Nicolaus.

1561. Nicolaus supremus Comes Hontensis.

1563. 1565. 1567—8. Nicolaus (a).

In not'a c) serie Pray: Ex sanguine principum Valachiae ortus, ut ipse fatetur. propterea Olahus, quod notis Valachum notat, dictus. Si adauge, cà suindu pre scaunulu metropolitanu, a pusu acestu juramentu, care si la Peterffy se afla, si noi dereptu curiositate inca-lu producemu aici, si de almentrea fiendu scurtu:

„Ego Nicolaus Olahus, miseratione divina A. Eppus. Strigoniensis, juro, quod statuta et ordinationes huius almae Ecclesiae meae Strigoniensis, et Capituli, laudabilesque consuetudines, rationi non obvias, ab antiquo inductas, et veteri observantia observatas, sollicite observabo, neque infringam. Item honorem, commodum, et utilitatem eiusdem Ecclesiae Strigoniensis, et Capituli, consilio, favore, et auxilio procurabo, et defendam. Quodque res, et Bona, tam mobilia pretiosiora, quam immobilia, utpote Oppida, villas, aliasque possessiones, ac Jura possessionum, ac proventuum, privilegiaque tam a Divis Regibus, quam a Sanctissimis Pontificibus ab antiquo concessa, et ad ipsam Ecclesiam meam, et Capitulum, spectantia ac pertinentia, non vendam, non donabo, non impignorabo, nec sub colore aliquo alienabo, distraham, aut dissipabo, etiam cum consensu Capituli dictae Ecclesiae meae, inconsulta Sede Apostolica. Imo quoquomodo distracta, alienata, et dissipata, pro posse meo recuperabo. Ita me Deus adjuvet, et haec Sancta Dei Evangelia, ac Sanctus Adalbertus."

In not'a a) serie: Obiit die XIV. Januarii (1568). Esecutori testamentului, care inse nu l'amu aflatu nicaliuri, dîce Pray, cà au fostu pusi Paulu Bornemis'a Ep. Trniei, Georg. Drascoviciu alu Zagrabiei, Joane Listu alu Vesprimului, Stef. Radetiu alu Oradei, si Mateiu Greculu vicariulu seu generale si prepositu Capitlului Strigonianu; dein cari J. Listu ia fostu ceva fratîa, de origine si elu dein Sabiniu, inca pote cà si Mateiu Greculu. Intre alte legate dein testamentu Pray amentesce si 1000 galbeni, cá fundatiune, pentru doi teneri Ungureni, cari aru invetiá la Vien'a si anume teologi'a.

N. Schmitth la loc. cit. *) serie, cà Nicolau a moritu in Tirnavi'a, si acolosi s'a si inmormentatu in baserec'a S.-lui Nicolau, care insusi o reparase, er' pre statu'a de marmure, ce ise redicà, erá scrisu acestu epitafiu:

„Sepultura Rmi. et Illmi. in Christo Patris et Domini, Domini NICOLAI OLAHI, A. Eppi. Strigoniensis, locique eiusdem perpetui, et Comitatus Hontensis Comitis, Primatis Hungariae, Legati nati, summi et secretarii Cancellarii, Locumtenentis, et Consiliarii per Hungariam, necnon Compatris Divorum Ferdinandi, et Maximiliani Imperatorum, et Hungariae Regum. Moritur an. Domini MDLXVIII. die XIV Jan. VIXIT. ANNOS LXXVII. DIES QVINQVE." Si disticulu urmatoriu:

*) A. Eppi. Strig. tom. II. pag. 69 seqq.

Conditur hoc moriens tumulo Nicolaus Olahi,
Qui Praesul vivens Strigoniensis erat.

Înse deca s'a nascutu Nicolau in a. 1493, elu nu potea fi morindu decâtu de LXXV, er' nu de LXXVII ani; er' diu'a nascerei lui a fostu IX Januariu.

Efigiea lui se aflá in Breviariulu dein a. 1558, care, precumu dîsemu, nu l'amu vediutu; er' la Peterffy loc. citatu e giuru in pregiuru cu inscriptiuni.

De asupr'a, afora dein portretu: Effigies NICOLAI OLAHI, A. Eppi. Strigoniensis, in Actis Synodi, Anni M.DLX. reperta.

Pre marginile dein afora, intre linie: Effigies R. D. Nicolai Olahi Archiepi et Comi|tis perpetui Strigonien: Primatis|Legati nati: ac summi Secretarii. et Cancellarii Regii|in Hungaria ec. Anno aetatis suae LXVII.

In semicercu de asupr'a capului: Tu, es spes refugium et protector meus Dne Deus.

Subtu bustu: Insignia eiusdem Domini Strigoni|ensis ec. 1560.

Subtu asta inscriptiune armele: Mitra Episcopesca dupa ritulu latinu, de asupr'a unui scutu cu embleme, tienutu de doue parti de doi lei.

Subtu portretu: Ex Breviario Ecclesiae Strigoniensis Anni M.DLVIII. De Effigie Rmi. Domini, Domini NICOLAI OLAHI, A. Eppi. Ecclesiae Strigoniensis dignissimi.

Carmen ejusdem.

Praesulis Effigiem quisquis depinxit OLAHI,
Vicit Apellaeam, sedulus arte, manum.

Aliud Georgii Bonae.

Si quis es, OLAHI qui jam praeconia famae
Audieris, tamen hunc ipse videre cupis;
Aspice, quam docta cernis pictam arte tabellam,
Praesulis illius talis Imago fuit.

Aliud Sebastiani Listhii.

Internam veluti speciem demonstrat imago
Virtutum, et famam tollit ad astra piam;
Sic quoque nativo facies expressa colore,
Pictoris digitis conspicienda datur.
Scilicet externae facies subjecta figurae,
Praeceptis animae debeat esse suae.

Aliud Nicolai Istvánffy.

Hos oculos, haec ora, comas, talemque figuram
Praesul OLAHVS habet, talis imago sua est.
Di! facite, ut tali terras sub imagine multum
Incolat, et sero sydera summa petat.

N. Schmitth la loc. cit. (p. 71) camu imputa lui N. Istvanffy istoricului, cà precumu pre Vardanu, asia si pre Nicolau, mai cu nece unu encomiu nu ia laudatu dupa mortea loru, macaru cà Nicolau pre elu, cá pre toti literatii, in totu modulu dupa poteri l'a ajutatu.*)

Meritele lui, cá barbatu eclesiasticu, fura forte mari pentru baserec'a romano-catolica. Actele sînodali si laudele cele mari ale scrietoriloru unguresci demustra acest'a. Una multîme de abusure, ce se incuibasera in Cleru, le a sterpitu forà crutiare. Luat'a parte si la Conciliulu dela Tridentu in a. 1552. Er' Societatea Jesuitiloru aflà intru insulu nu numai fautoriulu celu mai mare, ci si autoriulu introducerei loru in Ungari'a.

Omu intru tote prea fericitu, singuru una bucuria ia lipsitu, demnetatea de Cardinale, ce in adeveru este de miratu, intre atâti predecesori si urmatori ai sei decorati cu acea onore, intre cari fù chiaru si nemediatulu seu predecesoriu nefericitulu Georgiu Martinusiu.

Urmatoriulu lui Nicolau in scaunulu dela Strigonu, fù erasi unulu dein celi mai demni barbati, Antoniu Verantiu, invetiatulu si marele barbatu de statu, dela care inca au remasu opere demne de numele lui, unele publicate de M. Kovachich, in scriptorii mai mici ai Ungariei.**)

Nota. Notitie biografice despre Nicolau se afla si in alte scrisori mai menunte ale lui insusi, precumu si intru ale altoru cotempurani ai lui.

M. Kovachich in opulu citatu mai susu (t. I. pag. 92 seqq.) publicà unele note scrise de man'a lui

*) Fuit Olahus eruditorum Maecenas perpetuus, literarum ad extremam aetatem fautor et cultor. Nicolaum Istvánffium, Hungariae nostrae Livium, . . . prima loco habuit, omnique ope pro suo in bonarum artium studia affectu prosecutus est. — Istvánffius, uti Vardanum, ita quoque Olahum vix ullis encomiis post fata ornavit. „Non multo post, inquit ille L. XXIV., Caesar octennales inducias publicavit, ac comitia Posonium indixit, in quibus Verantium, alterum ex legatis, Nicolao Olaho A. Eppo. Strigoniensi, viro pio et docto, dum Verantius Byzantii esset, vita functo successorem constituit.“ Tom. I. pag. 70 seq.

**) Tom II. pag. 34—223 (Budae 1798 in 8⁰).

Nicolau intru unu Dîuariu dein a. 1552; dein cari noi estragemu urmatoria-le.

1552. Jan. 23. Discessi ex Praga Viennam.
„ Febr. 29. Primitiae meae celebratae Posonii.
„ Apr. 8. Ego ex Posonio redii Viennam.
„ Mai 13. Bona Gyurko discessit Paduam.
„ Jun. 5. Secunda missa per me decantata.

1553. Jan. 13. Miser Valentinus Bona Cibinii per nebulonem confossus.
„ Mart. 11. Majestas Regia hoc die mecum loquuta est in Gratz privatim de A. Epptu. Strigoniensi hora noctis septima.
„ Apr. 8. Discessi ex Gracz.
„ „ 9. Veni ad Batthany, ad Rohoncz, ad Keuszeg, ad Levam.
„ „ 15. Veni ad Novam Civitatem ad Regem.
„ „ 19. Redii Sopronium.
„ Maj. 7. Hoc die ex clementia Dei et Regis, Sopronii publicatus sum A. Eppus. Strigoniensis
„ Jun. 25. Serenissima Catharina desponsata per me est Viennae Regi Poloniae.
„ Jul. 11. Emi arcem Lanser. (In Comitatulu Sopronului).
„ „ 15. Occupavi solus Lanser.
„ Dec. 13. Discessit Rex Brunam, ego vero Posonium.
„ „ 20. Discessi ex Posonio Tirnaviam.
„ „ 21. Hoc die intronisatus Tirnaviae sum.
„ „ 24. Georgius Bona senior, miser mortuus Viennae hora XII noctis. Requiescat in sancta pace.

1554. Nov. 22. Desponsatio Lucretiae pro Listio (Lucreti'a erá fet'a lui Tom'a nepotu-so de frate, er' J. List pre atunci erá secretariu regelui Ferdinandu).
„ Dec. 18. Veni Vienna Posonium.

1555. Apr. 3. Veni ex Vienna Posonium. 9. Veni Tirnaviam. 24. Redii Posonium. 28. Viennam.
„ Jun. 27. Veni Vienna Posonium ad diaetam.
„ Jul. 14. Nuptiae Lucretiae et Listhii Posonii.
„ Aug. 9. Sorores redierunt Viennam Posonio.

1556. Apr. 26. Veni ad Lanser.
„ Jun. 18. Hoc die statim post horam tertiam antemeridianam natus est filius Joannis Listhii Viennae, Joannes nomine.

1559. Jun. 15. Mortuus Thomas Olah Posonii, et ibidem sepultus. (Nepotu de frate).
„ Aug. 17. Sponsalia Nicolai Olah Chaszar in Sarvar cum Anna Zluny. (Nepotu de sora).
„ „ 21. Veni ad Zolnok. 28. Veni ad Lanser.
„ Sept. 3. Mortuus est Georgius Bona junior in Lanser, et Sopronii sepultus.
„ „ 5. Veni Viennam.

Totu acolo p. 41, se afla una Consemnatiune scrisa de man'a lui Nicolau, despre nascerile fililoru si filieloru regelui Ferdinandu, 15 la numeru, unde la cea dein urma serie: Joanna est nata Pragae 24 die Januarii anno 1547, hora 8. ante meridiem, quam ex sacro forte suscepi ego Nicolaus Olahus Eppus. Agriensis Cancellarius Regiae Maiestatis in Hungaria.“ De acì cumetri'a lui cu regele Ferdinandu. Titlulu acestei consemnatiuni dein afora inca erá scrisu cu man'a lui Nicolau, asia: Genesis filiorum et filiarum Majestatis Regiae Domini mei clementissimi scripta per me Pragae 14 Octobris 1549.

Totu M. Kovachich, in opulu: Formulae solennes, Pest 1799, in 4-o. la pag. XXXIX seqq. dà unu estractu deintru unu Ms. dein bibliotec'a imperatesca dein Vien'a (Jur. Civil. Lat. Nr. 156 fol.), cu titlu:

„Stilus Cancellariae Hungaricae per Sebastianum Listhium Cibinien. sub Rmo. in Christo patre Nicolao Olaho A. Eppo. Strigoniensi locique ejusdem Comite Cancellario, Secretario vero et Conservatore egregio Dom. Joanne Listhio Wiennae feliciter inchoatus A. D. 1553;“ de 132 de folie; si coprende numeri 192; intre cari nr. 89 se afla si diplom'a nobilitaria a' familiei lui Nicolau dein a. 1548, ce o amu publicatu mai susu. Totu asia si alte notitie despre nepotii lui Listi; intre cari e de insemnatu nr. 186 dein 20 dec. 1555, prein care regele Ferdinandu dà lui Tom'a Olah nepotului de frate, si ne-

potiloru de sorori Nic. Chasar si Georgiu Bona, si erediloru loru: jus gladii, rotae, palorum, in tienutulu castelului loru Lanser.

Totu acolo p. LVIII seqq. dà unu registru de acte deintru unu Ms. alu bibliotecei Batthyaniane dein a. 1555 de subtu Nicolau A. Epp. si Cancelariu, dupa care insemnàmu datele urmatorie.

a. 1554, mai 1. Regele Ferdinandu presenteza Pontificelui pre Nicolau Romanu de AEppu. Strigonului.

a. 1564. aug. 5. Masimilianu confirma pre Nicolau in demnitatea de Locutenente.

a. acel. 2. Sept. Masimilianu demanda cetatiloru, se asculte de publicatiunea Comuniunei sub ambe specie prein Nicolau.

a. acel. 3. Nicolau publica acesta Comuniune in Tirnavi'a.

2. Despre vertutile acestui mare barbatu, mai citàmu icì inca trei testimonia, dein cari doua suntu contempurania.

Paulu Gregoriantiu Epp. Jaurinului: Strigouiensis ecclesia prima, et metropolitana Ungariae, — licet jam diu cum illa insigni arce sua fuerat per Turchos expugnata, habebat tamen hoc tempore praesidem Nicolaum Olahum, summum et secretarium regium Cancellarium virum graece et latine doctum, magnae experientiae, praeclaroque ortum stemmate, utpote cujus pater Stephanus matrem habuit Mariam sororem uterinam magni illius Joannis Huniadis patris Mathiae regis. Hic praesul, dum a Curia aberat, residentiae locum Posonii habuit, amisso nempe Strigonio, et arce Dregel, Capitulum ejus Strigoniense translatum erat pleno numero ad civitatem regiam Thyrnaviensem. Hic clarissimus vir inter alias praeclaras virtutes (licet nemo mortalium sit ex omni parte beatus), hoc tamen semper diligenter agebat, ut praeclaros quosque et doctos viros undique ad servitia regia, muniaque publica, et praesertim ecclesiastica, propositis etiam praemiis et promotionibus, undique colligere erat solitus et advocare. La M. Kovachich Script min. tom. I. pag. 99 seq. Scaunulu metropolitanu de la Strigonu erá stramutatu inca dela a. 1543.

Benedictu de Karako Zerchek: In anno Domini 1560. 26. die Junii invitatus sum a Rmo. D. A. Eppo. Strigoniensi Domino meo gratiosissimo ad officium secretariatus sui etc. Idem Rmus. D. Nicolaus Olahus A. Eppus. Strigoniensis Cancellarius et Locumtenens S. Caes. regiaeque Majestatis, dominus et Maecenas meus gratiosissimus, quem loco parentis meï colui et observavi, utpote cujus auxilio et patrocinio, non solum ad scientiam litterariam, et cognitionem diversorum hominum perveni, sed etiam bona optima ab imperatoria Majestate consecutus sum, mortuus est Tyrnaviae in anno Christi 1568. die 17. Januarii inter 10 et 12 horam pomeridianam, cujus animae Deus misereatur, et cujus universae posteritati pro praemissis beneficiis in me collatis offero me perpetuo gratum fore. Totu acolo pag. 154 seq. Care datu e mai adeveratu de diu'a mortiei lui, celu de aici 17 Jan.? au celu de mai susu 14 Januariu.?

Lad. Turoczi: Nicolaus Olahus, triennio post successit Vardajo; vir eruditione omni clarissimus, nec inferior pietate. Semel et iterum Concilium Tyrnaviae coegit, quo suae Clerum disciplinae redderet. — Addamus laudibus Nicelai Olahi non indignam appendicem Nicolaum Istvanfium, alterum patriae Livium; hunc ille aula fovit, hunc ab epistolis habuit, et in deliciis; praesul sapientissimus, juvenem doctissimum. Nempe qualescunque sunt principes, tales fere sunt et ministri etc. In Ungaria cum suis regibus, Tyrnaviae, 1768, in 4. pag. 125 seq. nro. 68.

De famili'a List incuscrita cu Nicolau, vedi mai pre largu la C. Wagner collectanea genealogico-historica, decad. III. (Poson. 1802 in 8-o) pag. 56 seqq. — Totu acolo in alte decade se afla si despre famili'a Olah, ci noi ast'a nu o mai avemu dela 1849 in coce, si inca nu amu mai potutu a ne-o mai procurá. Vedi inse si ce amu scrisu mai susu in Nr. XIII. alu Archivului pag. 264 intre Notitie diverse, despre parerea lui Fr. Forgach asupr'a lui Nicolau si a altoru romani depre acele tempure.

(XXXIX.)

Documente istorice baserecesci.

21.

In precuventare la Actele si fragmentele nostre (Blasiu, 1855 in 8), pag. XII, sub II. d), amentisemu, intre alte scaune episcopesci, ce erau orecandu in Trni'a, cá sufraganie Metropoliei de A. Juli'a, si de episcopi'a dela Feleacu, aprope

de Clusiu: totu una data amentindu si de una inscriptiune serbesca pre unu Evangeliariu Ms. serbescu, care si astadi se afla la baserec'a gr. catolica de acolo. Dein acea inscriptiune, scrisa mai tardîu de câtu insusi codicele, ci totu de mâna antica, se vede, cà Codicele s'a scrisu la demandatiunea A. Eppului Daniele, pre numele Feleacului aprope de Clusiu, edificandu totu de una data si basereca pre numele S. Parasceve. la anulu 6997, (dela Christ. 1489), in dîlele regelui Mathia. Dein care inscriptiune inca totu nu se scie, cà la Feleacu ar' fî fostu Episcopia, de ora ce Daniele anume se dice Archiepiscopu, si de asupr'a acestei numiri stà scrisu cu litere mai menunte intreliniari dela Severinu.*) Dar' intre scrisorile fameliei preutiesci de acolo, se afla si alte documente, cari punu a fora de tota indoiela, cà la Feleacu in tempurele vechia a fostu resiedentia de Episcopi.

Dein acele documente, trei suntu mai alesu, cari pentru cuprensulu loru merita tota atentiunea, si cari noi le publicàmu chiaru dupa Originale-le, ce le amu avutu a mâna inca la a. 1857, dein buna volienti'a acelei famelie.

a) Dein a. 1538, Veneri a' patr'a in paresemе.

NOS Stephanus Ewtwes Judex ceterique Jurati Consules Civitatis Coloswarien. Significamus tenore presencium quibus expedit universis, Quod domina Anna consanguinea existens petri Episcopi Volachalis de Felek possessione ciuitatis nostre, consors scilicet Joannis demether in possessione nagiszelesthe in pertint. civitatis Cibinien. residen., coram nobis personaliter constituta sponte et libere confessa est Retulitque in hunc modum Quomodo ipsa Matura intra se deliberatione prachabita, Totalem portionem Suam possessonar. in possessione Felek nimirum habitam A matreque Sua in eam Jure hereditar. devolutam. videlicet unam domum, unum hortum pomiferum et fenetum, cum universis utilitatibus et pertinen. quibuslibet, verisque metis, ad candem de Jure, et ab antiquo Spectant., pertinereque deben., honorabili Joanni presbitero volachali et plebano eiusdem possession. Felek heredibusque suis, et posteritatibus universis pro florenis undecim Bone Monetae hungaricalibus (plene ut dixit) ab eodem Receptis, iam et leuatis, dedisset, vendidisset, inscripsisset, et perpetuasset Jure perpetuo, et Irrevocabili, in filios filiorum heredumque per heredes tenen. possidendum, pariter et habendum, nullum Jus nullamque Juris et dominii proprietatem, eadem domina Anna et Maritus suus Joannes demether, heredumque heredes, et posteritates universi (sic) in prefata porcione vendita Sibi ipsis per amplius reseruan., Sed totum, et omne Jus, omnimodamque Juris et dominii proprietatem, in praefatum Joannem presbiterum heredesque Suos, et posteritates universos, transtulissent, Jurique ips. ascripsissent, prout ipsa transtulit, dedit, vendidit, ascripsit, et perpetuavit, coram nobis pleno cum effectu, assumens nimirum in se eadem domina Anna in personis mariti sui heredumque suorum memoratum Joannem presbiterium, heredesque Suos, et legittimos successores in pacifico dominio prescripte portionis eidem venditae, contra quoslibet legittimos Impetitores, et turbatores, tueri, protegere, et conseruare propriis Suis labor., et expens., hoc tamen non pretermisso, Quod dum quidam Joannes Pozpap in possessione Kethele residens, cum eadem domina Anna divisionem Bonorum optasset, asserens se in Bonis et portionibus illis consanguineum fore, coramque Kenezio et ciuibus pessessionis Felek, Juridice cum ea processisset, Secundum Judicium Kenezii, et ciuium suorum, ille Joannes Pozpap, A divisione aliqua portionis prefate omnino exclusus est, ex eo quod ille filius cuiusdam consanguinei predicti Petri episcopi foret, et extra thorum legittimum genitus fuisset. Que quidem causa dum per appellationem in conspectum nostrum perducta fuisset, nos quoque eam sententiam aprobauimus, et Roborauimus, In quorum premissorum. testimonium presentes literas nostras, Sigilli ciuitatis nostre Maioris et autentici munimine impenden. Roboratas, eidem Joanni presbitero et plebano possessionis Felek, heredibusque suis, et posteritatibus universis perpetuo valituras duximus conceden., Datum ex Consistorio nostro Coloswarien. feria sexta proxima post Invocavit. Anno domini Millesimo Quingentesimo Tricesimo Octavo: (L. S.)

Lucas Nyrewo notarius in premiss. manu propria.

Nota. Documentulu presente impreuna cu cele doua urmatoria, s'a descrisu aici cu ortografi'a si intrepunctiunea originale-loru, er' pentru liusioratatea lecto-

*) Vedi mai indiosu in Nota.

riloru abreviatiunile s'au retienutu numai cele finali. In multe locure inca, alesu la indoiture, literele suntu de totu, seau mai de totu sterse; asia câtu nu s'au potutu decifrá, seau numai cu mare nevolia. Tote trei documentele in urma suntu scrisa pre pergamenu in form'a patente, cu caractere-le latine usitate pre acele tempure.

In câtu pentru inscriptiunea serbesca dein Evangelistariu amentita mai susu, ea se afla pre pagin'a dein urma a' Codicelui, si suna asia:

Произволеніем ѡца и поспѣшеніє сна идѣистом стаго
Дха. свршисе. светчетворо блговѣстникъ. Повелѣ
нїем Всє сщеникѣ нига Архиепкпа *) кур данила Вдин
велкаго крал матїаша. Вписина имѣ фалѣцѣ близу
мѣста коложвар. Идже и црко всєзда прпдвнѣи мтри
нашеи параскеви. Влѣт ѕцчз мсца ѡк кє дн.

Acesta inscriptiune apoi se afla si in versiune romanesca pre tabl'a dein apoi a' cartei in parietele dein la-intru, cu mâna rude, asia:

Кв воеа пърintелві ші кв аџвtoрівл фіівлві ші кв лвкраре сфtвлві Dвх сав съвършit асъ скріе ачещі иatрв Евангеліщі кв порвнка Архіепіскопвлві Daniiл, ꙟ ziлеле марелві краів Мъtieш сав скріс пъ пвтеле Фълéквлві апроапе de Клвж вnde ші весéрікъ ам zidit пе пвтеле сфtei маічei поасте Парасківеi влт ѕцчѕ dела Хс аvпз 1487, ші сав легаt adoaoаръ ꙟ ziлеле Протопопвлві Васілie dела Клвж тъпъщвр ꙟ анвл dела Хс ,аѱлг.

Unde in fine unele suntu adausa, precumu se vede, de insusi traducutoriulu, inse a smentitu anulu antaniu dela Chr. scriendu 1487 in locu de 1489.

22.

b) Dein a. 1550. Veneri dupa S. Catarina (25 Dec.).

NOS Petrus Theremy Judex Ceterique Jurati Ciues, Ciuitatis Coloswarien., Significamus tenore presencium, Quibus expedit, Universis et Singulis, Quod temporibus preteritis, In Sede nostra Judiciaria, Mota erat quedam causa Inter Valachos Ladislaum Kewwer, Et uxorem eiusdem Petca vocatam in possessione Rhewae residen. Item Michaelem Olah, filium Johannis Presbiteri Valachalis, Plebani In possessione Kapusz, Atque Valachum Moyzyn vocatum, In eadem possessione residen., Ut Actores principales Ab una, Atque honorabilem Joannem Presbiterum Valachalem, Plebanum possessionis nostre Felek. Ut in Caussam attractum partibus, Ab alia, Actores Igitur contra Attractum proposuerunt in hunc Modum, Quod Illa bona et hereditates quas predictus Joannes Plebanus possideret, videlicet Domum, terras arabiles, hortum fructiferum, fenetum, que in possessione Felek, et Metis eiusdem, existerent et haberenter, fuerunt quodam Dancho Episcopi, qui Una habuit consanguineam, sororem scilicet, Nomine Annam, que erât Vxor quondam Baradoma Valachi, in possessione Olah Dezmer vocata, olim residen., quam ipsa bona concernerent, post obitum Dancho Episcopi fratris sui, Ipsi igitur supradicti Dna. Petca, Vxor, Ladislai Kewwer, Atque Michael Olah, Nec non Moyzyn, eiusdem domine Anne, fratres proprinqui forent, que ex quo iam mortua est, post ipsius decessum, supradicta bona omnia et hereditates, ipsos Jure fraterno concernerent, et non ipsum Joannem Plebanum, quia illa bona, ipse Joannes Plebanus, illegitime possideret, quoniam ipse non verus filius Dancho Episcopi esset, sed spurius, et filius Illegitimus eiusdem. Ideo supradicta bona omnia et hereditates, ipsos tanquam fratres concernerent, quas ad manus ipsorum dari optarent, si de Jure esset. Contra quorum proposita Attractus Respondet in hunc modum, Quod ipse in Illis bonis et hereditatibus quondam Dancho Episcopi vere et iuste consistit, easque iuste et legitime possidet. Nam sepedictus Dancho Episcopus pater suus legitimus fuit, ipseque filius legitimus eiusdem est, et non spurius, Aliud vero est, Quod si etiam spurius filius esset, ipsius Dancho Episcopi ipse, tamen adhuc illa bona et hereditates, ipsum et non alium concernerent, quia ipse Dancho Episcopus illa sibi reliquit, et in hoc etiam posse suum potuit efficere, quod sibi reliquit. Cum tamen legittimus filius suus est, que probabit. Audiente Dno. Judice nostro, cum suo assessore predictarum partium, propositiones, Allegationes et Responsa, Causam ipsorum predictam, ad proba-

*) северинрскаго

bilia admisit documenta. Actores igitur quam plures testes adduxerunt, qui fassionem fecerunt, que erant solummodo quedam audita, sed manifeste comprobare non potuerunt ipsorum consanguineitatem, que ad ipsorum acquisicionem sufficiens fore potuisset: neque hoc comprobare potuerunt, quod predictus Joannes Plebanus filius spurius ipsius Dancho Episcopi fuisset, sed solummodo quedam audita, (ut premissum est). Attractus autem in defensione causse sue produxit in testimonium, Vnas Litteras Dnorum. Judicis, et Juratorum Ciuium illius temporis, sub sigillo Ciuitatis nostre Maiore et Autentico, patentes in Pergameno confectas et emanatas, que manifeste exprimebant quasdam fassiones nonnullorum testium, ipsius Joannis Plebani, Attracti, qui Coram Dnis., Judice et Juratis Civibus illius temporis, fide ipsorum median. fassi fuissent, prefatum Joannem Plebanum esse filium et heredem legittimum quondam Dancho Episcopi, ac proinde nullum alium, preterquam eum, hereditates sue concernerent, Domus videlicet una in possessione Felek, quam pater suus, Dancho Episcopus, per se reedificari fecit, In vicinitatibus domorum. . . . . dom. . . s. . . . alia, sita et Adiacens, una cum terris Arabilibus, fenetis et horto pomifero qui ad eadem domum spectat, et ab antiquo spectan. Istas vero hereditates quidam Grecus Episcopus nomine Marcus propriis suis pecunijs emisset a quodam Ladislao presbitero Valachali, patre scilicet prefati Dancho Episcopi, eo tempore quo Dancho esset adolescens et Clericus eiusdem Marci Episcopi, quem idem Marcus Episcopus ex quadam speciali dilectione in filium adoptiuum suscepisset, predictasque hereditates proprijs suis pecunijs emtas eidem tradidisset et designasset in perpetuum possiden., in filios filiorum heredumque suorum heredes prout littere supradicte Marci testantur. Item preter hoc denuo produxit attractus, nouiter unum testem Valachum nomine . . E . . . in possessione Berkes residen., qui fide median. fassus est, se scire, Quod Ipse attractus Joannes Pleban. esset filius verus et legittimus quondam Dancho Episcopi eique omnia bona sua legasset ipse Dancho Episcopus. Produxit denique unam Mulierem. in testem suum nomine Naga, relictam quondam petri Czerpe Valachi, in possessione Felek residen., que similiter, fide sua median. fassa est Quod ipsa sciret quod unam domum In possessione Felek residen. ipse Dancho Episcopus, per se preparari fecit, Et eidem attracto Joanni Plebano legavit. Item produxit et alium testem, Mulierem Alba Vocatam, Relictam quondam Stanchul Valachi, in possessione Felek residen., que simili modo fide sua median., fassa est in hunc modum, quemadmodum precedens testis Mulier scilicet Naga. Item insuper ipse attractus produxit et alios testes, qui fide ipsorum median., confessi sunt hoc modo scirent istud, quod portio quondam Dne. Anne sororis quondam Dancho Episcopi, ipsam concernens, eidem extradata et restituta fuisset.

His igitur Intellectis Dns. Judex noster, cum suo assessore, inter partes predictas, talem tulit sententiam, Quod ex quo Actores, cum ipsorum testibus comprobare non potuerunt, consaguineitatem ipsorum, que sufficien. fuissent, ad acquisitionem ipsorum, qua requirebant supradicta bona, et hereditates quondam Dancho Episcopi, neque hoc comprobare potuerunt, Quod ipse attractus, Joannes Plebanus, filius spurius esset, ipsius Dancho Episcopi, ipse autem Attractus comprobavit Litteris, predictorum, dominorum et Juratorum Ciuium illius temporis, suum Jus et Justiciam, Quod scilicet ipse legittime predicta possidet bona, et hereditates quondam Dancho Episcopi, quas quondam Marcus Episcopus grecus, proprijs suis Pecunijs emptas, eidem Dancho Episcopo, tanquam Filio adoptiuo legasset et donasset, et in hoc posse suum efficere potuit, a quo tandem in ipsum Joannem Plebanum attractum illae (sic) hereditates, tanquam ad verum et legittimum filium quondam Dancho Episcopi devolute sunt, Quod si spurius fuisset eciam, tamen ipsum concernerent, quia illas eidem reliquit, Dancho Episcopus, pater suus, (prout ex fassione testium intelligitur, in quo posse suum fecit, Denique Attractus hoc quoque comprobavit, Quod porcio Dne. Anne consanguinee quondam Dancho Episcopi, cuius fratres Actores seipsos esse dicebant, eidem extradata et restituta fuisset. Ideo his de causis et rationibus, ipse attractus Joannes Plebanus, in pacifica possessione, predictarum hereditatum, in possessione Felek, et Metis eiusdem existen. habitarum, permaneat, et illas, ut proprias possideat, De qua quidem domini Judicis nostri sententia, attractus contentus est,

Actores autem non sunt contenti, sed causam illam pro maturiori revisione et discussione, in conspectum nostrum, Juratorum Civium, per appellationem provocaverunt, Nos igitur denuo auditis partium prefatarum propositionibus, Allegationibus, Responsis, et probabilibus documentis, Sententiam Dni. Judicis nostri, et sui assessoris, in hac causa, tanquam rite et Juridice pronunciatam, approbavimus, et in robore tenuimus, de qua nostra sententia Attractus iterum contentus est, Actores autem non sunt contenti, sed ulterius appellaverunt. Nos igitur appellationem ipsorum audien., eisdem (Juxta Civitatis nostrae Jura) terminum statuimus, non semel, sed bis, et ter eciam, Ipsi tamen ad Appellationem, eo (quo nostra requirit consuetudo) deducen. non venerunt, neque miserunt, sed omiserunt. In Cuius Testimonium presentes litteras nostras, Sigillo Civitatis nostre maiori, et Autentico Impendenti roboratas, eidem Joanni Plebano, attracto, ad legitimam requisitionem eiusdem duximus conceden. Datum in prefata Civitate Coloswar, Feria Sexta post festum Beate Catherine Virginis, Anno Dni. Millesimo, Quingentesimo Quinguagesimo.

(L. S. pend.) Forà suscriptiune.

23.

c). Dein a. 1595, Febr. 13.

NOS Stephanus Puellacher Primar., et Michael Kathonay Regius Judices, caeterique iurati cives civitatis Coloszwarien, Memorie commendamus tenore praesentium significantes quorum interest Vniversis, Quod cum in die Datarum praesentium pro dirigen. Reipub. nostrae negocijs, in domo nostra Senatoria consedissemus, honorabilis Jeremias Presbiter plebanus possessionis nostrae valachalis Felek ab una, ac providi Matthaeus ac Petrus pap felekien. partibus ab alia, omnino filij quondam Joannis, filij honorabilis dudum Danchyo Episcopi Walachalis, atque Plebani dictae possessionis nostrae Felek, coram nobis personaliter constituti, Annotatus Petrus pap, scilicet minor natu filius, significavit intentionem suam tali modo. Qualiter posteaquam unanimi cura, mutuis laboribus et expensis, sororem ipsorum Martham, de hereditatibus immobilibus iure median. exhereditassent, ac domus Avitae, dominium ipsis, tanquam virilis sexus hominibus fuisset contra eandem Martham adiudicatum, Nunc iam optaret, eiusdem domus Paternae proprietatem realemque Conservationem tanquam frater minor natu sibi reservare, caeteros fratres suos, nimirum antedictos Jeremiam Plebanum, et Matthaeum pap pecuniaria solutione excontentando, Quo audito antedictus Jeremias Plebanus é contra taliter, Quod illa domus ipsorum auitica á primo acquisitore semper plebanorum possessionis Felek Sacerdotali scilicet munere ibidem fungentium praefuisset, Imo etiam Pruden. domini Caspar heregh primar., et Michael Berzeta Regius huius civitatis Judices ex tenoribus aliarum literarum Originalium rem hanc Comperien. definitiva eorumdem sententia median. ratificavisent, Ut Quandiu ipse Jeremias, filiique sui, et eorundem haeredes virilis sexus munere Sacerdotali fungerentur inque gradu eiusdem officii ipsos deficere non contingeret, tamdiu semper eandem domum possidere valerent, Quo circa nunc quoque postulatis ipsius Petri pap fratris sui licet minoris sed tanquam personae saecularis, contra ipsum Jeremiam et filium suum Joannem scilicet sacerdotes et Ministros Dej frigida esset. Unde nos veritatem allegationis Jeremiae pastoris ex tenoribus literarum exhibitarum satis lucide comperientes, Eorundem dominorum predecessorum Judicum nostrorum sententiam definitivam, Nunc quoque in merito caussae eius admittendam, Imo discordiam etiam praesentem inter ipsas partes motam, inque medium nostri pro finali et perpetua decisione provocatam cum perpetuo silentio sopiendam censuimus, decrevimus, commisimusque tali modo: Quod domum praescriptam litigiosam, cum omnibus utilitatibus, fructibus, libertatibus, antiquis metis ac terminis praefatus Jeremias Plebanus, et Joannes sacerdos atque Petrus filij sui, eorundemque filij, atque adeo universi ipsorum virilis Sexus haeredes, qui scilicet officio sacerdotali ibidem fungerentur pacifice et semper illibate ac realiter possideant, Verum tamen in praesentiarum caeteris suis fratribus Petro et Matthaeo pap, personis Secularibus, pro portionibus suis in eadem domo auitica de iure habitus, in toto Quadraginta florenos hungaricales idem Jeremias plebanus sua et universorum haeredum suorum in personis soluere debeat ac statim teneatur, Quo deposito haec nostra sententia adiudicata usque adeo firma habeatur, Ut nunquam rectam successivamque hanc Generationis ipsius Jeremiae Plebani lineam virilem, nempe Pastoralis divini (sic) officio in ecclesia felekien.

fungentem, eorumdem Petri et Matthaei pap filij, etiamsi in ministros Dei et ipsi euaderent, valeant atque possint quoquomodo ex iam dicta domo eliminare. Casu vero quo, ipsi Jeremias, et Joannes presbiteri ac etiam Petrus filij sui, eorundemque filij legitimi in eo munere sacerdotali cessarent vel forsitan deficerent, aliumque sacerdotem adduci oporteret in Ecclesiam felekien., Ex tunc annotati Jeremiae Plebani haeredibus Secularibus, incolae universae possessionis felek, praescriptos Quadraginta, et insuper pro aedificationis modernae refusione, Sexdecim hocest: in toto Quinquaginta sex florenos hungaricales, non autem amplius pro hac tota domo Parochiali et pertinentijs eius soluere teneantur. Qua summa persoluta omnis tandem huius domus proprietas et dominium reale pro templo felekien., Una cum Universis fructibus, libertatibus, et metis antiquis in perpetuum reservetur, adque Plebanum alienum futurum sine ulterioris iuris strepitu non iure haereditario sed offitio (sic) tenus devoluatur. Qua Judiciaria nostra decisione et finali determinatione ambae partes contentae, Idem Jeremias plebanus in sua, et Vniversorum filiorum suorum scilicet verbum Dei in Ecclesiae felekien. Contionatorum, et Predicandorum (sic) personis dictam summam Quadraginta florenorum caeteris fratribus coram nobis plene deposuit, dicti etiam fratres ab eodem perceperunt, In Quorum omnium praemissorum fidem, testimonium, firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras Privilegiales sub impendentis et Authentici maioris sigilli civitatis nostrae munimine roboratas Antenominatis Jeremiae Plebano, et Joanni Sacerdoti ac . . filijs suis eorundemque filijs et haeredibus Universis extradandas duximus atque ex certa nostra deliberatione decrevimus. Datum in civitate praescripta Coloswar, decima tertia die mensis Februa., Anno Dni. Jesu, Millesimo Quingentesimo Nonagesimo Quinto. (L. S. pend.)

Gregorius Diossy, dictae civitatis iuratus notarius mn. propria.

Nota. Tote aceste trei documente suntu cu acel'asi sigilu, dein cari celu mai vechiu e mai bene conserbatu. Tote trele sigilele suntu pre cera alba, si spendiura de fire intreite invergate, si anume in celu mai vechiu albe, galbene si verdi, — in celu de midilocu galbene si venete, er' in celu dein urma rosie si albe. Inscriptiunea sigilului este S. CONSULUM. CIUITATIS. COLOSWAR. cu litere fracte, si in midiulocu cu emblemele a trei turnuri pre unu muru cu porta arcuata sub densulu, cá pre tab. VI nr. 5—8 dein Istori'a Clusiului de Al. Jakob, Buda 1870.

Pre tote trele e indorsatu nr. 3991/1840.; si in la-intru de asupr'a la fia-care nr. 3149/1782.

Vechi'a Metropolia de N. Pope'a.

(Continuare dein Nr. preced.)

Deca autoriulu *vechiei Metrop.* scrieá in fruntea opului seu: „vechi'a metropolía catolica sî apostolica romana", atunci ar' fi fostu scutitu de imputatiunea, cumu cà nu are base *istorica.*

Totu camu acesta imputatiune o trage a supra-si si candu-i dîce: *„a Transilvaniei"* in locu de: *„a Belgradului* seau *Albei Julie.*

Cà documentele vechia probeza panà la evidentia, cumu cà metropoli'a romana se numeá a Belgradului sî nu a Transilvaniei, avendu numele seu dela *loculu resiedentiei* sî nu dela *tier'a,* preste care se estendeá juredictiunea ei.

Sî autoriulu intre citatele sale dela p. 6—26 (luandu a fora pre cele dein condic'a Metropoliei Bucurescene,) totu numai de acele documente ne infacisieza, in cari metropoli'a romana dein Transilvani'a se numesce a Belgradului.

Singure documentele, ce Lesviodascu produce dein condic'a Metropoliei Bucurescene sî dupa dinsulu autoriulu *vechiei Metr.*, vorbescu parte de *„metropoli'a Ardealului"*, parte de a *„Belgradului."*

Este a fora de tota indoiel'a, cumu cà titlulu acestei metropolie de neca-iri nu se pote cunosce cu mai multa securitate, cá dein actele metropolitiloru sei. Acumu aceste acte dela celu de antâniu panà la celu dein urma, o numescu dupa resiedentia sî nu dupa tiera. Cuventulu *„Belgradu"* e pretotinde antâniu in titlulu metropolitiloru nostri, er' numele tierei – de se adauge, — este pusu numai la urma.

Asiá intru unu documentu dela 1628 (Acte sî fragmente p. 253,) — intru altulu dela 1697 (Acte sî fragmente p. 254,) cari fiendu reprodusa sî in *vechi'a Metr.* la pag. 15 sî 16 le amentescu numai.

Asiá in dalteri'a lui S. Stefanu citata mai susu.

Totu asiá in fruntea unui documentu, ce d. Hajdeu a tiparitu in Archiv'a romana Tom. I. P. I. pag. 93, carele asiá se incepe:

Мілостіеіа божіеіа пре́освѣ́щенії архіепіскопъ кѵр Досіѳеії белградскыі, і въсою землі ардеаскыі і ѹнгрѣскыі і проч:

Fiendu vorb'a de Dositeiu, scriu aci una pretiosa nota, ce ne-a remasu de mân'a dinsului pre **Ѳванглїе**

Ȣчітелоїі tiparita la 1619. *) Not'a metropolitului a fostu scrisa pre margenea inferiora a folialoru 1—37; putredindu inse partea acést'a a cartei, s'a curatîtu de compactoriu, cu care ocasiune, dorere, notiti'a parentelui metropolitu s'a ciuncaritu. Ce a remasu este:

pre f. 1—4: Адекъ еȣ въдіка Досоѳтеіȣ чам фост ꙟ роман ші ꙟ хȣші. ші маі маре пестре тоате мънъстіріле церісі молдовеесі аші‌дере вълдік ꙟ ардеал ші ꙟ мараморет. ші ам фост ꙟ ціпȣтȣл сътмарюлȣі пънъ ла добріціп. Скріем ші мъртȣрісім. кȣмам (urmeza folia putredîte sî taliate, apoi) f. 7: de маре треабъ крещінътъціеі, деаі адȣче de пре (er' taliate; altele intregi, inse fora scrisoria. Apoi) f. 32: рȣмънеще съ щіці кȣм въ веці кȣрърці de пъкате. ші кȣм веці мълцеті вечнікȣлȣі ꙟпърат de біне ші de мілъ а треіа кȣм въ веці рȣга лȣі дȣмнезъȣ. ші кȣ че веці дȣбъндi ꙟпърърціѧ черіȣлȣі. съ пȣл преімиці съ въ фіе прехт ꙟ сат:. **влто. зрл. мсца. ап. ка.** (adeca anulu facerei 7130, carele este anulu dela Christosu 1622, lun'a lui Aprilie in 21 dîle.)

Acesta notitia este momentosa, pentru cà ne adeveresce unu lucru panà aci necunoscutu: Dositeiu, seau cumu s'a scrisu elu Dosoteiu, la a. 1622 erá acumu metropolitulu Albei Julie; ma elu cá atare visitase in a-ante de Aprile 1622 pàrtile Ungariei panà pre la Dobritînu, — prein urmare inceputulu pastoriei dinsului in Alb'a Julia, cauta se cadia in a-ante de anulu D. 1622. Mai in colo, ea ne arata unele dein trecutulu acestui metropolitu sî reversa lumina preste cele cuprensa in charti'a publicata de d. Hajdeu. In fine ea prebeza nesuinti'a acestui metropolitu de a introduce limb'a romana, cu 20 ani in a-ante de despusetiunile relative ale lui G. Rakoci.]

Numele vechiei metropolie dein Trnni'a se vede mai in colo pre sigilele, cu cari suntu provediute chartiele metropolitiloru.

Enciclic'a lui Varlaam dein 1688 are sigilu cu inscriptiune slovenesca, pre carele se potu ceti chiaru cuventele **„Мітрополіт Белградскі.** **) La suscrisulu se afla una epistola a lui Varlaam provediuta cu acelu-asi sigilu.

In Acte sî fragm. p. 255 actu de sub Teofilu, alu carui sigilu are in giuru: **ачасте іасте — поліе Белградȣл.**

In cancelari'a metropolitana dein Blasiu se pestreza urmatoriale sigilaria credîte dela vechi'a metropolia: a) cu cercuscriptiunea **сію печат іов Мітрополі . . л Бел** † — b) cu cercuscriptiunea: **ачеста іасте печете Мітрополіе Белігрaдȣлȣі** portandu insemnele metropoliei: st'a Treime representata prein celi trei angeri cinandu la Avramu, — sî diosu anulu 1700, seau 1706.

*) Cartea acést'a se afla in bibliotec'a dein Blasiu Nr. 878.

**) Bibliotec'a dein Blasiu, pre tabl'a mineiului slov. pusu sub N. 862.

Aceste documente si monumente arata, crediu, prea invederatu, cumu cà vechi'a metropolia romana s'a numitu: Metropoli'a Belgradului, — care lucru almentre in a-ante de d. P. nu scimu se-lu fia trasu cene-va la indoiela. Dein contra elu a fostu recunoscutu de toti.

De aceea archiereulu unitu dein Blasiu, candu erá se se inaltie la demnitatea de metropolitu, a staruitu intru aceea, cá se capete titlu de Alb'a Julia.

Sî totu acést'a fù caus'a, de archiereulu baserecei gr. orientali, in 24 Maiu 1855 protestà la regimulu tierei, cá metropolitulu unitu se nu aiba titlulu de *metropolitu alu Albei Julie,* de ora-ce *titlulu acelu-a este ereditatea baserecei gr. orientali dein Ardealu,* — sî vediendu, cà acestu protestu remane fora efectulu doritu, la 1 Dec. protestà de nou adresandu-se dereptu la person'a imperatului.

Ambe aceste proteste suntu publicate *per extensum* in *vechi'a Metropolía.* Ma ce este mai multu, autoriulu ascrie numai *„sistemei jesuitico-ultramontano-absolutistice,"* cà protestele acele *„remasera voci, cari suna in pustía"* — prein urmare recunosce, cumu cà protestele aceste au fostu intemeliate sî cumu cà vechi'a metropolía romana si-a avutu numele dela Alb'a Julia.

Fiendu dara adeveritu prein documente, cunoscutu de tota lumea romana sî recunoscutu sî de autoriulu vechiei metropolie numele celu adeveratu alu metropoliei romane: cumu se intempla, de in loculu numelui istoricu sî diplomaticu; *metropoli'a Albei Julie"* in fruntea opului acestui-a aflâmu numele: *„metropoli'a Transilvaniei"?*

Ce este alta fapt'a autoriului, de câtu una *resvertire tendentiosa, ce nu ajuta scopulu intru nemicu, er' autoriului forte multu-i detrage?*

la p. 33 a vechiei Metr. Aci se espune cá demustratu, — prein decretulu regelui Mati'a dela 1479 — prein alu lui Vladislau dela 1494 — sî prein dalteri'a data lui P. Parteniu, — cumu cà episcopi'a Muncaciului a fostu supusa metropolitului romanu de Alb'a Julia.

La argumentele produsa am se reflectezu, cumu cà prein acele 3 documente, asiá pre cumu suntu, nu e probata chiaru de locu subordinatiunea acelui episcopu.

Prein decretulu lui Mati'a nu e probata, pentru cà intr'insulu (dupa editiunea lui P. Maioru) nu ocure amentire de metropolitulu Belgradului dein Trnni'a, cè de alu celui dein Serbi'a.

Prein decretulu lui Vladislau inca nu, pentru cà lectiunea Transilvania este dubia, cumu amentiramu mai susu. *)

*) Basilovits, brevis notitia fundationis Theodori Koriathovics Kassoviae 1799 P. II. p. 82 sî 86 e pentru dependenti'a acelui episcopu dela Metropolitulu dein Romani'a.

Sî cù atâtu mai pucinu probeza ce-va subordinatiune dalteri'a data lui P. Parteniu; pentru cà eppulu P. Parteniu a venitu la Alb'a Julia nu pentru ore-ce subordinatiune canonica, cè numai dein necesitate: nu aveá in apropiare altu episcopu de ritulu grecescu. Subordinatu lui S. Stefanu nu poteá fí, cà S. Stefanu erá neunitu era P. Parteniu se unise cu baserec'a Romei, care lucru Joaniciu Basilovits pre lungu sî pre largu-lu arata. *) — sî lu-ar' dovedí de ajunsu sî dalteri'a produsa in *vechi'a Metropolía*, deca ea nu ar' fí ciuncarita. Cà in dalteri'a aceea, precumu se afla ea la autorii citati mai susu, stà apriatu, cumu cà P. Parteniu a venitu la santîre cu recomendarea episcopului *catolicu* M. Tarnoczy dela Vatiu, carele in numele seu sî a primatelui strigonianu i-a incredentiatu parochíele rutene: *qui (Tarnoczy) tam nomine suo, quam Illmi ac Rssmi Georgii Lippai AEpiscopi Strigoniensis et Primatis inclitae Coronae Hungariae authoritate eidem saepius praemisso Rdo Patri Parthenio in suis dioecesibus administrationem sacerdotum Ruthenorum c o m m i s i t d a t o q u e d i p l o m a t e r a t i f i c a v i t.* Ce ne trebue mai multu spre a cunosce, cumu cà P. Parteniu erá trecutu la unire, candu vedemu, cumu cà unu episcopu catolicu i incredentieza administratiunea sî-lu intaresce cu diploma? De ací a provenitu apoi, de epispopii de ritulu grecescu dela Muncaciu multu tempu au fostu numai vicari ali eppului latinu dein Agri'a. **)

Dar' se astragemu dela aceste. Se punemu, cumu cà P. P. nu erá unitu sî sî cá gr. orientale a venitu spre a se santî. Ore faptulu acestu-a demustra subordinatiunea dinsului sub metropolitulu santîtoriu? Deca amu respunde afirmandu, atunci ne amu incurcá forte: cà Basiliu Taraszovits, eppulu Muncaciului imediate precedente, s'a santîtu in Moldov'a, ***) — prein urmare amu fí siliti a inchiaiá, cumu cà episcopí'a Muncaciului a fostu dependente dela Metropoli'a cea dein Moldov'a.

Deci deca e se se arate dependenti'a episcopului Muncacianu dela metropolitulu de Alb'a Julia, produca-se altu feliu de documente.

---

la p. 34. Autoriulu tratandu de originea *vechiei metropolíei*, trece liusioru preste matería sî supune de adeverite una suma de lucrure, ce nemene le-a adeveritu.

Relevàmu unele. *„E de plenu constatatu dein partea istoriciloru romani, cà increstinarea romaniloru -si trage inceputulu inca dein tempulu apostoliloru* (p. 38.)

Unde, candu sî prein ce ne s'au constatatu acestu lucru? D. autoriu nu ne spune, cari suntu acesti autori romani.

Dar' ne citeza autori straini: pre Daniilu Papebrochiu, C. Janingu †), seau cá se fiu mai intielesu, A c t a s a n c t o r u m d e B o l a n d i s t i, una carte de mai multe dieci de foliante scrisa de j e s u i t i cu multa eruditiune inse nu sî cu cea mai mare critica. — Ne citeza gramatec'a a lui H a i s e sî face deductiuni curiose deintr'ins'a.

Asiá la p. 43: *„insu-si dr. Haise germanulu dîce in citatiunea de mai susu: cà Gotii intre tote popora-le germane celu de antâniu marturiá pre la a. 370 crestinismulu a r i a n u. Urmeza dar' i n v e d e r a t u, cà atâtu Teofilu, câtu sî urmatorii lui a fostu romani sî nu Goti"*
— Seau cu alte cuvente: Fiendu-cà dr. K. W. L. Heyse, unu scrietoriu dein tempulu n o s t r u dîce, cumu cà Gotii la a. 370 au fostu ariani, urmeza, cumu cà eli au cautatu se fia ariani sî la a. 325 sî prein urmare Teofilu „episcopulu Gotiei" (carele suscrise actele sinodului Niceanu dela 325,) nu a potutu fí gotu, cè i-a cautatu se fia fostu romanu.

La acestu genu de argumentatiune latinii-i dîcu *filius ante patrem.* Ea sémena, ou cu ou, cu acest'a: Se scie, cà d. Pope'a dede la lumina vechi'a Metr. in a. 1870; prein urmare vechi'a Metr. a dlui Pope'a la a. 1825 cauta se fia fostu tiparita.

De ce nu a citatu dsa in materi'a acést'a pre Socrates Historia ecca IIII c. 27—8, Sozomenu VI c. 37 sî alti autori a prope de tempurele conciliului Niceanu; cè ne-a citatu pre gramateculu Heyse, cá se marturisesca de lucrure petrecute dereptu 1500 de ani in a-ante de botezulu seu! —

Ne-a citatu pre T r ö s t e r sî pre bas'a celoru scosa dein elu inchiaia la p. 49: *in tempulu domníei romaniloru intrega Daci'a Traiana formá una singura provincia metropolitana, alu carei metropolitu-si aveá resiedenti'a in Transilvani'a in cetatea proconsularia (Alb'a Julia.)*

Va se dîca. autoriulu nu se multiumì cu asertulu dela p. 38, cà inceputulu increstinarei romaniloru cade in tempulu Apostoliloru, care lucru, dîse dsa, e constatatu. Crestini fora espiscopi sî metropoliti ce-ne a mai vediutu? Trebue dara, cá romanii se fia avutu inca pre atunci sî episcopie sî metropolía; ergo au sî avutu, *quod erat demonstrandum.* — Sî deca romanii au avutu metropolía, aceea nu a potutu fí alt'a de câtu ceea, ce custa si adi: *vechi'a metropolía a Transilvaniei,* — a! pardonu, nu a Transilvaniei, cà acestu nume e multu mai nou, cè a Albei Julie, unde erá sî resiedenti'a proconsulelui.

Frumosu nesu logicu in tota deductiunea. Se vedemu inse, are ea sî ce-va temeiu istoricu.

Dein sinulu rece alu Transilvaniei nenumerate monumente-si inaltia capetele spre a ne fí marturi despre unu trecutu, a carui amentire descepta doliu in pepturele nostre. Intre monumentele aceste pana adi nu s'a aflatu nece-una umbra de semnu, cà pre aici in a-ante de a. 274 s'ar' fí datu vre-una basereca, vre-unu altariu, vre-una cruce, — vre-unu popa crestinu, vre-unu epi-

---

*) Opulu citatu P. I. p. 85 sî urm.
**) Cipariu, Acte sî fragmente p. 185.
***) Basilovits, l. c. p. 56—7.
†) Unde i-a citatu Sîncai.

scopu, vre-unu metropolitu. Dein contra monumentele despre auguri, pontifici, — altaria-le sî alte lucrure de ale cultului etnicu suntu prea numerosa. Istori'a inca nu ne presenteza unu singuru datu despre esistenti'a ore-carei ierarchie crestine in Daci'a pre tempulu domnirei Romaniloru.

Sî totusi autoriulu *vechiei Metropolie* afirma, cumu cà romanii voru fi avutu una ierarchia, sî chiaru metropoli'a inca va fi custatu pre atunci. Sî tote aceste basandu-se pre marturi'a lui Tröster!

Mai bine ar' fi cetitu pre Vass, Erdély a romaiak alatt. 1863, opu premiatu; cà in Vass la p. 129 seq. ar' fi aflatu, cultulu etnicu demustratu prin marturi scosi dein sinulu pamentului nostru, — er' la p. 150 ar' fi aflatu cà *„banîtulu se conduceá la noi de Proc(urator) Aurariarum, sî nu de Proc(onsul) Aurariarum,* — sî dora ar' fi mai lasatu cè-va dein credenti'a in vorbele aceste ale lui Tröster.

Nu voliescu a dîce, cumu cà intre romanii dein Daci'a pre tempulu domníei romane nu se va fi datu nece-unu crestinu; dein contra eu afirmu numai aceea, cumu cà nu se dau urme istorice despre esistenti'a unei baserece crestine sî a unei ierarchie organisate, — sî deca cene-va ascrie aceloru tempure de aceste-a, unulu cá acelu-a nu istoriseza, cè fantaseza.

Minunatu este sî aceea, cà la p. 46 se joca cu tierile cá sî cu merele. Ací se citeza dein P. Maioru una bucatiè deintru a XI Novela a lui Justinianu. Intr'ins'a e vorba de intemeliarea metropoliei Justinianei prime sî intre provinciele supuse ei ocure sî: *Dacia mediterranea sî Dacia ripensis.*

Autoriulu *vechiei metr.* se provoca la Fotino, Griselini sî Tröster sî pre bas'a acestoru autori *Daci'a riposa* dein Novel'a lui Justinianu o muta in Romania, er' Daci'a mediterana dereptu in Transilvani'a, sî arata cumu cà *Tranni'a in dîlele lui Justinianu se amentesce cá provincia metropolitana!*

Mare aberatiune. Daci'a riposa dein Novel'a lui Justinianu este una provincia dein derept'a Dunarei, Serbi'a sî Bulgari'a de adi. Spre adeverire asiu poté citá pre d. Laurianu, carele dîce, cumu cà numai celi ce au cetitu istori'a visandu, cauta Daci'a riposa sî mediterana in Dacia Traiana; *) — inse nu me voliu provocá la unulu dein contempuranii nostri, cè mai bene la unulu deintre ali lui Justinianu, la Procopiu, carele in cartea a IV despre edificia c. 5 spune, cumu cà Daci'a riposa a fostu in derept'a Dunarei. Me voliu provocá la *Notitia imperii,* unde Daciele aceste se amentescu dein colo de Dunare. **)

*) Tentamen criticum p. XIII.

**) Mai pre largu de Dacia ripensis et mediteranea, sî de Justiniana prima (situata a prope de Bederiana,lunga carea jaceá Taurisiulu, loculu nascerei lui Justinianu, Procopiu de aedificiis l. IV c. 1.) trateza K. Mannert, Geographie der Griechen und Römer. Tom 7. Landshut. 1812 pag. 72 sî 105.

Inse nemicu nu e mai curiosu, cá aceea, cà autoriulu Novel'a o citeza dein istori'a bas. a lui P. Maioru, — celu pucinu asiá dîce, — sî apoi P. Maioru la p. 184—8 unde trateza de acesta constitutiune a lui Justinianu sî de primatulu dela Justiniana prima, dereptu arata loculu acestei cetàti cumu sî alu ambeloru Dacie amentite in Novela. Ma dinsulu merge sî mai departe sî afirma, cumu cà romanii de dein coce de Dunare nece-una data nu au fostu supusi Ochridanului (adeca Esarchului Justinianei prime.) Acest'a nu se pote luá, de câtu cá proba, cumu cà cene-va citeza pre Maioru, fora de a-lu cetí.

(Va urmá.)

(IV.)

Fasci-i romani.

A. u. c.		A. d. Chr.
1087.	L. Raniu Acontiu Optatu	
	— Aniciu Paulinu jun.	334
1088.	Fl. Juliu Constantiu	
	— Ceioniu Rufiu Albinu	335
1089.	Fl. Popiliu Nepotianu	
	— Facundu	336
1090.	— Felicianu	
	Tib. Fabiu Titianu	337
	More M. Constantinu.	
1091.	— Ursu	
	— Polemiu	338
1092.	Fl. Juliu Constantiu Imp. II.	
	Fl. Juliu Constante	339
1093.	— Acyndinu	
	L. Aradiu Val. Proculu Populoniu	340
1094.	— Antoniu Marcellinu	
	— Petroniu Probinu	341
1095.	Fl. Juliu Constantiu III.	
	Fl. Juliu Constante II.	342
1096.	M. Maeciu Furiu Balbinu Caecilianu Placidu	
	Fl. Pisidiu Romulu	343
1097.	Fl. Leontiu	
	Fl. Sallustiu Bonosu	344
1098.	— Amantiu	
	— Albinu	345
1099.	Fl. Juliu Constantiu IV.	
	Fl. Juliu Constante III.	346
1100.	— Rufinu	
	— Eusebiu	347
1101.	Fl. Philippu	
	Fl. Salia	348

A. u. c.		A. d. Chr.
1102.	— Ulpiu Limeniu	
	— Aconiu Catulinu	349
1103	— Sergiu	
	— Nigrianu	350
1104.	Forà Consuli	351
1105.	Fl. Juliu Constantiu V.	
	Fl. Juliu Constante Gallu Caesare.	
	Subst. Magnu Decentiu Caesare.	352
1106.	Fl. Juliu Constantiu VI.	
	Fl. Juliu Constante Caesare II. . .	353
1107.	Fl. Juliu Constantiu VII.	
	Fl. Juliu Constante Caesare III. . .	354
1108.	— Arbitio	
	Q. Flaviu Maeciu Egnatiu Lollianu .	355

(Va urmà.)

NOTITIE DIVERSE.

— Societatea academica romana a tienutu si in anulu trecutu si in a. c. sesiunea Ordinaria la tempulu seu, 1 aug. — 15 sept. v., Noi cari nu amu potutu luá parte nece in acesti doi ani dein cause cunoscute, nu amu avutu nece ocasiune de a reportá macaru dein alte funtane despre lucrarile ei. Anali-le de pre a. tr. ne venira tardîu, dupa ce eramu nevolîti a intrerumpe cursulu acestei folie, er' pentru a. c. relatiunile dein diuaria suntu necomplete, si analile, dupa cumu se scrie, inca numai acumu s'au pusu sub presa.

In a. tr., ocupatiunea mai momentosa a siedentieloru ei a fostu desbaterea a supr'a fascicului primu dein proiectulu de dictionariu si glosariu; er' in a. c. premiarea, seau mai bine dîsu nepremiarea traductiunei dein J. Cesare de bello gallico, pentru care in a. tr. incursese numai unu Ms., er' in a. c. patru, forà de a se fi aflatu macaru unulu demnu de aprobarea societatei, cu tote cà, spre incuragiarea la lucrari, doua dein acele Msa, ce s'au parutu relativè mai bune, s'au onoratu cu câte diumetate dein premiulu escrisu. Reportulu comisiunei ad hoc asupr'a acestoru elaborate facutu de dn. Odobescu s'a publicatu in mai multe diuaria dein tote partile.

Dein dictionariulu proiectatu s'au presentatu mai multe cole tiparite, si mai multe Msa dein literele repartîte pre la membrii Societatei pentru elaborare. Cele de antaniu dedera ocasiune la infocate discusiuni, ce se publicara si prein diuaria, si nu scimu inca, deca suntu terminate.

In sectiunea istorica se luara mesure pentru publicarea Descriptiunei Moldovei de Dem. Cantemiru in limb'a latina. Dn. A. Odobescu a propusu unu premiu de 1000 lei noi (franci), pentru unu tractatu asupr'a Daciei in ainte de Romani, care s'a si acceptatu pentru a se scrie concursu.

Pentru partea sintactica a gramatecei romanesci nu a incursu in estu anu la Societate nece unu Msu de concursu. Dein care causa Societatea nu numai a mai prelungitu terminulu inca pre doi ani, ci lenga premiulu dein 1869 de 400 ⌗, a mai adausu si alte doua de câte 200 ⌗ si 100 ⌗; nu scimu inse, deca acesta mesura va incuragiá mai multu, seau va descuragiá pre filologii romani la lucru.

Despre proiectulu Dictiunariului, si cumu ar' avè se se faca, ne dedesemu parerea inca in Nr. Archiv. XXX (25 nov. 1869) pag. 596 seq. in nota. De sintactica inca vomu scrie cu alta ocasiune.

In amendoi acesti ani s'au denumitu mai multi membri actuali si corespundenti, cesti dein urma in mare numeru deintre straini. Numele loru suntu publicate in diuariale de pre acelu tempu.

Dn. A. Papiu in a. tr., si Dn. P. Poenariu in a. c., au tienutu cuventari de receptiune, despre G. Sincai si G. Lazaru, cari s'au si publicatu. Asemenea si dn. G. Sionu despre poetulu romanu Donici.

— Dn. G. Sionu, a publicatu in Informatiunile Bucurescene una analise dein poem'a inedita a repausatului Bàs. Aronu, sub titlu Report'a dein visu, dupa unu Msu ne completu, ce remasese de autoriu, la nepotu-seu Dem. Aronu, si dela acest'a mie cá veru primariu acestuia, impreuna cu altu Msu, ce cuprendea traductiunea in stichuria celoru de antaniu optu carti dein Eneida. Ele se resipira seau se furara impreuna cu alte multe in Sabiniu pre tempulu ocupatiunei trupeloru ungouresci la a. 1849. Noi nu insistemu a ne-se tramite in apoi Msulu dela dn. G. Sionu, ci rogàmu alu depune in bibliotec'a Societatei academice dein Bucuresci, cá unu ofertu dein partea nostra.

— In tempure-le mai dein coce de la esîrea Nrului precedente ne au venitu a mâna mai multe Critice, mai scurte seau mai lunge, asupr'a Gramatecei nostre. Pre câtu ne va fi prein potentia, ne vomu nevolî si noi a ne face reflesiunile, mai pre scurtu, seau mai pre lunge, dupa impregiurari.

— Dein Archivu mai avemu esemplaria complete, inse nu multe, si se potu trage totu cá si panà acì prein postia, seau cu ocasiune, cu pretiure-le sciute: 3 fl. v. a. cu postia pre anu, 1 ⌗ asemenea afora de la noi.

Inse numerii I—X (a. antaniu 1867) nu se mai dau separatu, cà-ce ne au remasu mai pucini, de câtu dein celi alalti ani, si ne suntu de lipsa pentru completarea esemplaria-loru de toti patru ani.

— Nr. XL, va aparé in 25 nov. a. c. (1871).

Editoriu: T. CIPARIU.

Imprimeri'a SAM. FILTSCH (*W. Krafft*) in Sabiniu.